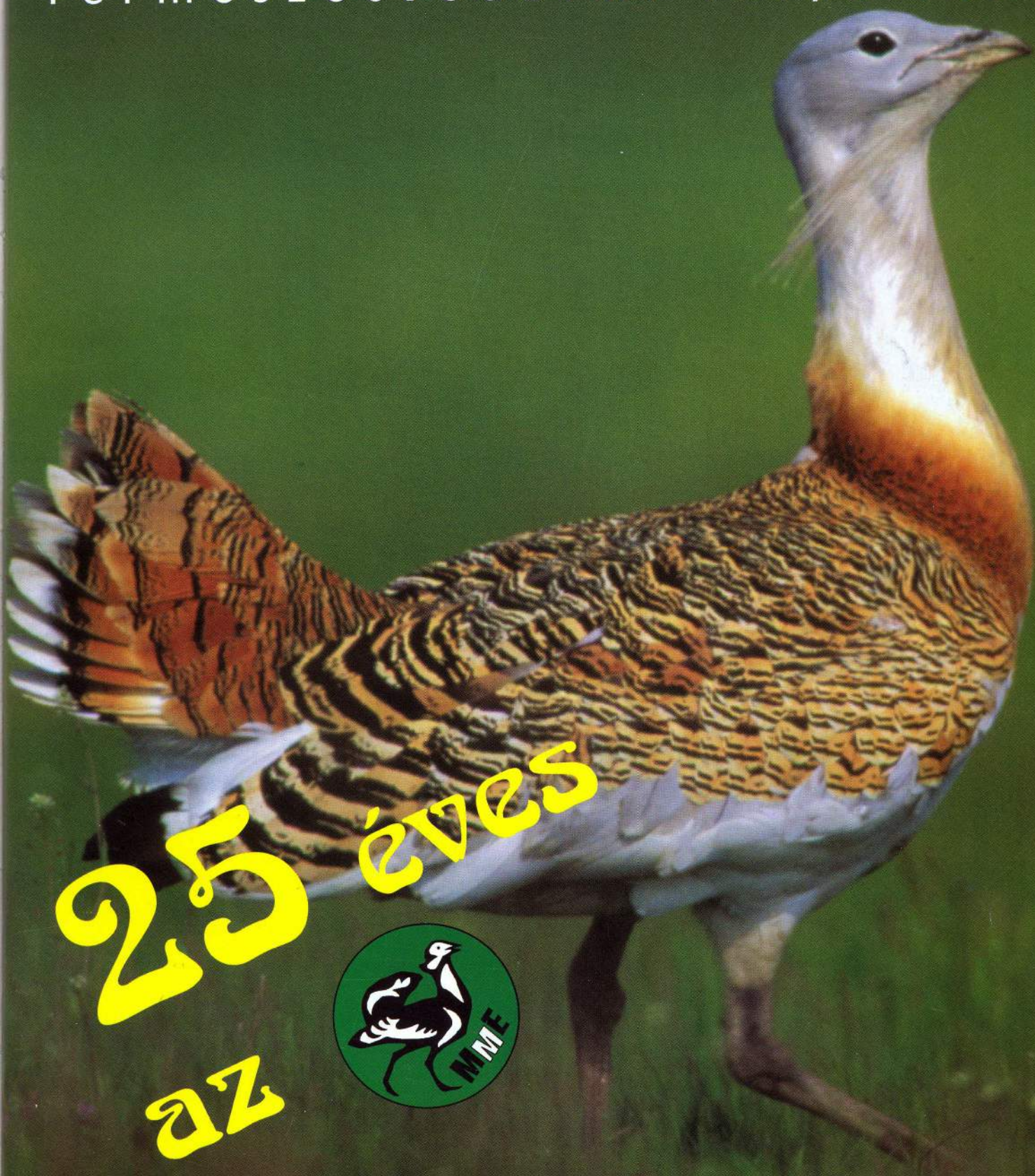

madártávlat

Természetvédelmi folyóirat

25 éves
az

MME PÁLYÁZAT

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

1121 Budapest, Költő u. 21., Tel/fax: 1/275-6267, e-mail: mme@mme.hu

Kedves barátunk, kedves pályázó!

Szeretném megköszönni részvételed az MME „25 év a természet szolgálatában” pályázatán. Megszületett a végeredmény - de előbb menjünk sorban a történeten!

A történet 25 éve, 1974. január 6-án kezdődött Budapesten az Állatkertben, amikor megalakult a Magyar Madártani Egyesület (MME). Az ott jelen lévő 200 ember talán nem is gondolta, hogy egyesületükhöz évente közel 1000 fiatal és idősebb ember csatlakozik, hogy segítse a vadon élő madarak megvédését. Az évek alatt táborok száza zajlottak le, sok-sok ember dolgozott szabadidejében a gólyák, kerecsensólymok, tűzokok, fecskék, vízimadarak vagy akár a parlagi vipera védelmében. Több száz-ezer madár kapott gyűrűt, hogy megismerjük vonulásukat, beindult a „Madarász suli”, ahol az érdeklődő óvodások és iskolások megismerhetik a madarak csodálatos világát és még rengeteg minden történet.

Ezekre emlékezve, az MME 25. születésnapja alkalmából hirdettük meg azt a rajz- és fotópályázatot, amin Te is részt vettél. Nagyon sokan küldtetek be alkotásokat. Nagyon nehéz dolga volt a bíráló bizottságnak, hiszen az 1794 pályázó sok szép munkája (743 fotó és 1944 rajz, festmény) közül kellett választanunk. Mi alapján döntöttünk? Mivel az MME a magyarországi természet védelmével foglalkozó egyesület, a természet szépségét, a vadon élő növényeket és állatokat vagy a természet védelmét bemutató alkotásokat részesítettük előnyben. Többet értek azok a rajzok, amelyeken látszott, hogy sokat dolgozott rajta készítője. Nem feltétlenül a kézügyességet, hanem a szép színeket, az arányos elrendezést vagy a jó ötleteket díjaztuk.

De jöjjön végre a

A PÁLYÁZAT DÍJAZÁSA

Rajzok

- Ovisok: 1.: Mártha Richárd (Dabas-Sári), 2.: Kosztolányi Edit (Dabas-Sári), 3.: Szabó Kristóf (Miskolc)
- Alsósok: 1.: Kis Nóra (Budapest), 2.: Szarvas Nóra (Baja), 3.: Márton Zoltán (Jelka, Szlovákia) és Czirják Gábor (Budapest), Különdíj: Swarczinger Péter
- Kis felsősök: 1.: Stéh Ibolya (Szigetszentmárton) és Cseke Anna (Páty), 2.: Szabó Helga (Tiszavasvári), 3.: Dani Boglárka és Mértén Kinga (Abádszalók), különdíj: Krajczár Dóra (Budapest)
- Nagy felsősök: 1.: Horváth Andrea (Szigetújfalu), 2.: Fodor Virág (Pápa), 3.: Baksa Zsófia (Fót), különdíj: Bodnár Margit, Antal László (Martfű), Holdampf Éva (Lábatlan)
- Gimisek: 1: Sulcz Melinda (Devecser) ill. Folytonics Viktória (Kisvárd), 2.: Molnár Ákos (Fülöpháza), 3.: Szabó Tamás (Budapest), Puskás Szabolcs (Kisvárd), különdíj: Sulcz Melinda, Laki Anikó (Baksa)

A kiállításon szerepel még

Balázs Mariann (Pécs), Tóth Tímea (Tiszaújváros), Antus Erika (Komló), Kiss Borbála (Nagyatád), Toronyi Melina (Decs), Dani Boglárka (Baja), Miklós Róbert (Sándorfalva), Zsemberi Adrienn (Bordány), Ede Attila (Hajdúhadház), Virányi Beatrix (Sándorfalva), Tóth Norbert (Salgótarján), Bánvölgyi Petra (Szentés), Keresztesi Lídia (Rudolftelep), Varga Ágnes (Békéscsaba), Bodó Viktória (Miskolc), Csernyák Fruzsina (Rudolftelep), Tóth Krisztina (Szentlőrinc), Lisztes Anna (Berettyóújfalu), Bánó Lilla (Budapest), Dudás Ágnes (Mezőkövesd), Titi Leila (Rudolftelep), Zaicsek Gábor (Budapest), Swarczinger Péter (Várpalota), Ferich Balázs (Páty), Mód Lilla (Budapest), Glogán László (Kazincbarcika), Mészáros Zsuzsanna (Budapest), Velezdi Ádám (Alsózsolca), Maszlag Dávid (Kazincbarcika), Rabie Lili (Budapest), Péntek Mária (Sáránd), Balogh Zsolt (Berettyóújfalu), File Lajos, Révész Mónika (Budapest), Balogh Dávid (Tokodaltáró), Gombos Adél (Berettyóújfalu), Zoboki Bence (Visegrád), Újvári Zsolt (Gyömrő), Puhl Enikő (Komló), Gál Krisztina (Szolnok) alkotása.

Fényképek

1: Olawnyi Róbert (Budapest) ill. Varga András, 2: Hegedűs Dániel (Budapest) ill. Burgyán József (Gödöllő), 3: Gasparovszky Zsuzsanna (Dunaújváros), különdíj: Braun Melinda (Szeged)

A kiállításon Kiss Balázs (Darány), ifj. Gyulai Gábor (Kecskemét), Páczai Tamás (Ivánca), Papp Zsombor (Budapest), Vogl Orsolya (Budapest), Hátori Dániel Ottó (Gyömrő), Alber Kornél (Celldömölk), Török Tamara (Ózd), Juhász Beáta (Sopron), Kiss Gergely (Ajka) és a szigetújfalu iskola Természetbarát Szakkörének alkotásai szerepelnek még.

Gratulálunk a nyerteseknek!

A díjátadás 1999. február 16-án délután 2 órakor lesz Budapesten a Marczibányi Téri Szabadidőközpontban. Az ekkor nyíló kiállítást február 27-ig lehet majd megtekinteni. Szeretettel várunk Téged is! Hozd el szüleid, barátaid is!

Ha most nem nyertél, ne búsulj: 1999-ben is lesz pályázat!

Szeptember 17-ig várjuk a gólyával kapcsolatos alkotásaitokat, ha még nem múltatok el 18 évesek. Technikai kikötés nincsen, bármilyen rajzot, festményt, fényképet szívesen várunk. A kikötés: a fehér gólyáról, a gólya és az ember kapcsolatáról, a gólya élőhelyéről vagy táplálékairól, viselkedéséről legyen szó. Maximális méret: A/2. Az alkotásokra írjátok rá neveteket, életkorotokat, iskolátok nevét és címét.

Címünk: MME Titkárság, 1121 Budapest, Költő u. 21.

Figyeld az MME Faliújságot a suliban!

Ha belépsz tagjaink közé, más érdekes programokban is részt vehetsz. Ha tagunk akarsz lenni, küldj egy levelet!

Az idei pályázatra beküldött, kiállításra nem került munkák 1999. március 5-ig átvehetőek az MME Titkárságán. A legjobb (a kiállításon szereplő) alkotásokra az egyesület igényt tart.

Mi történt 74 előtt?...

A rendelkezésre álló adatok és információk alapján 1882 körül kezdődött. A monarchia egy „írástudó madarásza Tschusi Viktor beszámolt az 1881-es madárvonulásról. Később a leghűségesebb városban, Sopronban, 1898-ban megalakult a Soproni Madárvédő Egyesület. Ezt követően „lépett színre, megalakult a Magyar Királyi Madártani Intézet (1893) amely valamennyi fontos további történésnek a kovásza volt.

1906-ban Herman Ottó közbenjárására törvénybe iktatták a Madarak és Fák Napját és néhány évvel később megalakult az Országos Ifjúsági Madárvédő Liga mint iskolaügyi mozgalom, néptanítók szervezésében. Feladatuk a madártelepítés, téli gondozás és a fátelépítés szervezett művelése. Az eredményes munkát jutalmazó gyermeknaptár fontos szerepet töltött be a madár- és természetvédelem gondolatának ébrentartása, fejlesztése érdekében. E kiadvány 18 kiadást ért meg, közel 1 700 000 példányban került kiosztásra. Az Ifjúsági Liga az első világháborút követő gazdasági válság idején szűnt meg.

A következő nagy esemény 1928-ban történt, amikor megalakult az MME (jog)elődje a Magyar Ornitológusok Szövetsége (MOSZ). (Itt megjegyzem, hogy a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács, az ICBP, a BirdLife elődje 1922-ben alakult).

A II. világháború, sajnos mindent elpusztított. Az Intézet leégett, a MOSZ megszűnt.

Sterbetz Pista bátyám, aki a Madártani Intézet nyugalmazott igazgatója, tájékoztatása szerint (akinek a fenti adatokat is köszönhetem) az ötvenes években az Intézet külső munkatársai igyekeztek szervezkedni, de az akkori politikai hatalom minden szervezkedést gyanúsnak kezelt és elnyomott.

Enyhülésre csak később a TIT és a Népfront „farvizén” lehetett számítani.

Szegeden is működött egy fontos műhely, ahol a Madártani és Természetvédelmi Szakkör (1962) tagjai a

Dél-Alföld madártani kutatásait szervezték.

Így alakulhatott meg 1964-ben Radetzky Jenő kezdeményezésére és közreműködésével a Fejér-megyei Madárbarátok Köre. A téli madáretevés megszervezése volt az egyik fő tevékenységük, amelynek segítségével sok ezer madárvédőt nyertek meg az ügynek.

A Parkerdögazdaság (1969) és a Madas fivérek jóvoltából, az ott (a Pilisben) folyó „hivatásos madárvédelem intézményesítése jelentette a következő fontos lépést.

A BÚVÁR folyóirat 1974. évi számának 174. oldalán Szentendrey Géza barátom, aki a Parkerdögazdaság madárvédelmi előadója volt, az alábbiakat írja:

„A különböző megyék legaktívabb fiataljaival 1973 tavaszán egyhetes előkészítő tábort rendeztünk meg a Pilisben. Az előkészítő egyhetes, majd júniusban megrendezett kéthetes nagy táborozást is a Pilisi Parkerdögazdaság finanszírozta. Az Országos Természetvédelmi Hivatal ekkor már elhatározta a Magyar Madártani Egyesület megalapítását. A pilisi tábor ennek a tervnek is mintegy előkészítője volt. Rakonczay Zoltán, az OTvH elnöke, Hivatala nevében védnökséget is vállalt első hazai Madárvédelmi Munkatáborunk felett.

Munkatáborunk célkitűzése az volt, hogy a madárvédelem és a madártani kutatások iránt érdeklődő ifjúságot az ország különböző vidékeiről önkéntes alapon összehozza és a természetvédelem társadalmi kiszélesítése érdekében hasznos tettekre mozgósítsa.

A OTvH kezdeményezésére 1973-ban megkezdett előkészületek után 1974 január 6-án 200 alapító taggal megalakult a Magyar Madártani Egyesület.

A fenti sorok írója, örömmel venné, ha a múltban történt fontosabb és itt nem említett eseményeket a 25 éves jubileumunk tiszteletére megírnák olvasóink a Madártávlatnak.

Kállay György

Tartalom:

Mi történt 74 előtt?...	1
aktuális	
Kezdetek	2
Kedves Tagtársam, tisztelt Olvasó!	4
gyakorlati természetvédelem	
1999 – a fehér gólya védelmének éve	5
tájak, emberek	
Réthy Zsigmond 1946-1998	7
mozaik	8
botanika	
Újonnan felfedezett hazai növényünk:	
a berkli lizinka	11
mondom a magamét	
Védett ragadozó madarak?	12
kérdezz-válaszolok	
A törpeegér	13
postaláda	14
csipogó	
Madárvonulás 2.	16
Hogyan történt?	18
tizenévesek írták	
A hangyaleső	20

*A címlapon: Tűzok
Fatér Imre felvétele*

Főszerkesztő:

Péchy Tamás

Szerkesztőbizottság:

Fidrich Róbert
Drexler Szilárd
Dr. Kalotás Zsolt
Lovászi Péter
Marik Pál
Schmidt Egon

Szerkesztőségi titkár:

Dohán Zsófia

Szedő:

Bányai Lászlóné

Kiadja:

Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület (MME)
<http://www.c3.hu/~mme>
Telefon és fax: 1/275-6267
1/275-6247

Felelős kiadó:

Fidlóczky József

Felelős terjesztő:

Harangi István

Szerkesztőség:

2345 Apaj, Platán sor 1.

E-mail: madartav@freemail.c3.hu
dzsofi@freemail.c3.hu

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Nyomás: Press Print Kft.

ISSN 1217-7165

A lap elektronikus változata:
<http://www.c3.hu/~madartav>

Kezdetek

Péchy Tamás

1974. január 6-a vasárnap délelőtt 10 óra 30 perc, a Budapesti Állatkert Barlangmozija.

Kétszáz ember tolong az előtérben, a padsorok között, az elnöki pulpitus körül. Izgatott beszélgetések, bemutatkozások, a 11 órakor kezdődő ülés előtti utolsó simítások. Kétszáz ember fiatalok és idősek, a madártan, a természet elkötelezett hívei, kétszáz polgár, akik közül sokan eddig csak névről, publikációkból, hírből ismerték egymást, s most a Magyar Madártani Egyesület alakuló ülésén rázhatnak először kezét, kapcsolhatják egy-egy archoz azt, akivel talán már hosszú évek óta leveleznek.

Ne felejtjük! 1974-et írunk, amikor szinte elképzelhetetlen egy, a polgárok köréből induló egyesülés. Olyan korban élünk, amikor a hatalom szemében minden, nem felső szinten elhatározott tömörülés gyanús és megengedhetetlen. Ekkor alakul meg a Magyar Madártani Egyesület, tulajdonképpen két tömörülés szándéka és igénye folytán. Az egyik a népesebb, azok a madarászást már évek óta folytató fiatalok és idősebbek Szentendrei Géza, Csörgő Tibor, Kállay György, Somogyi Péter, Fátér Imre..... és még sokan mások, míg a másik tábor a Madártani Intézet belső és külső munkatársai dr. Sterbetz István, Schmidt Egon, dr. Süttő László, Radetzki Jenő stb. Ez utóbbi tömörülés, mintegy állami státusza tetten elfogadhatóvá a pártvezetés számára az egyesület megalakítását. Elévülhetetlen érdeme van ebben Rakonczy Zoltánnak, aki ekkor az Országos Természetvédelmi Hivatal elnöke volt.

De talán még egy szempont szerepet játszhatott abban, hogy „keresztülment” az egyesület megalakulása, jelesül, hogy hadd madarásszanak! Inkább madarásszanak, mint politizáljanak!

Végre 11 óra után néhány perccel a levezető elnök, Rakonczy Zoltán megnyitja az ülést, beszédében kiemeli e történelmi lépés rendkívüliségét.

Az elnöki asztalnál az alábbiak ülnek rajta kívül: dr. Sterbetz István a Madártani Intézet igazgatója, dr. Szederjei Ákos az Állatkert főigazgatója, dr. Süttő László a MÉM munkatársa, dr. Vertse Albert a Madártani Intézet nyugalmazott igazgatója, dr. Marián Miklós tudományos főmunkatárs, a Csongrád-megyei Madártani és Természetvédelmi Szakkör elnöke valamint Radetzki Jenő nyugalmazott szakfelügyelő, a Fejér-megyei Madárbarátok Körének elnöke.

A jegyzőkönyvet dr. Győri Jenő és Schmidt Egon vezeti.

Az alakuló ülés elnöksége balról jobbra:
dr. Radetzki Jenő, dr. Pátkay Imre,
dr. Szederjei Ákos, Rakonczy Zoltán, dr. Vertse Albert.

Az események gyorsan peregnek, hála az előkészítő bizottság gondosságának. 11 óra 47 perckor dr. Süttő László szavazásra teszi fel a kérdést: „az alakuló közgyűlés elhatározza-e az Egyesület megalakítását? A szavazás eredményét ismerjük: Megalakult a Magyar Madártani Egyesület, mely azóta megért számos miniszterelnököt és minisztert, megélt egy rendszerváltást és azóta még több miniszterelnököt és számtalanabb minisztert. Az elmúlt 25 esztendő alatt egyre bővült, mind hatékonyabbá vált. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a madártan, a madárszeretet, a természetszeretet népszerűsítésében, s ma már jelentős meghatározója hazai természetvédelmünknek.

E sorok írója sajnos nem volt jelen az alakuló ülésen, de arra pontosan emlékszik, hogy 1974. június 28-án olvasta valamelyik napilapban, hogy a Magyar Madártani Egyesület várja tagjai sorába a madarak iránt érdeklődőket, s utazott fel július 3-án a Költő utcába, a Madártani Intézetbe, amiről addig sohasem hallott. Itt Schmidt Egon és Haraszthy László fogadta, s a belépési adatlap kitöltése után megkapta az első igazolványát, mely szerint ő a 793-ik belépő. Az igazolványt, melyet ma is őriz, dr. Jánossy Dénes elnök és dr. Sterbetz István főtktár hiteltelítette.

Száma téhat ekkor kezdődött és máig is tart. ☒

A megalakult MME elnöksége balról jobbra: (áll) dr. Jánossy Dénes elnök, dr. Vertse Albert tiszteletbeli elnök, dr. Marián Miklós és dr. Orosz Miklós elnökhelyettesek, dr. Sterbetz István főtitkár (a kép bal szélén dr. Radetzky Jenő és dr. Pátkay Imre nem tagjai az elnökségnek).

Néhányan az alapító tagok közül

Néhányan az alapító tagok közül
Fotók: Kapocsy György

Kedves Tagtársam, tisztelt Olvasó!

Ismét eltelt egy év, immáron a 25. Ez jó alkalom arra, hogy visszatekintsünk mit értünk el a negyedszázad során. Az idei év – szándékaink szerint – az évforduló jegyében fog eltelni és e lap is megfelelő teret ad majd a visszatekintésnek.

Én ezúttal csak az elmúlt év, a 25. eredményeiről szeretnék egy rövid tájékoztatást adni.

Örömmel írom le, hogy 1998 sikeres esztendő volt egyesületünk életében.

1998. január 1-től, kiemelten közhasznú szervezetté lettünk. Mit jelent ez? Egyrészt, elismerten átvállalunk és ellátunk állami feladatokat is, másrészt képesek vagyunk az állam által előírt szigorú feltételeknek megfelelni. Ez támogatóinknak nagyobb garanciát és előnyösebb adófeltételeket biztosít.

Jelentősen nőtt a tagságunk. Tavaly kétszer annyian léptek be egyesületünkbe mint az előző évben, pedig az előző évben is több volt a belépő, mint az azt megelőzőben. Csökkent a lemorzsolódók, a tagságukat meg nem újítók száma. Külön örvendetes az ifjúság érdeklődése, illetve a hozzánk csatlakozó családok számának növekedése. Elmondhatjuk, hogy a családi tagokkal együtt tagságunk ma már meghaladja az 5000 főt. Az elmúlt év eredményeit látva biztos vagyok benne, hogy az idén ünnepélyesen köszönhetjük az egyesületbe belépő 25 000-ik tagot.

Tovább nőtt a pártoló tagok száma, akik a hivatalos tagdíj legalább kétszeresét fizetik és az idén először jelentősen megemelkedett azon magánszemélyek száma is, akik külön adományaikkal támogatták egy-egy programunkat, például: a tülök számára fontos repevetést, területvédelmet, illetve az annak fenntartásához szükséges birkavásárlást.

A személyi jövedelemadóval sajnos nem tudjuk, hogy hányan, de szintén növekvő mértékben, 5,2 millió forinttal támogatták egyesületünket az állampolgárok. Engedjék meg, hogy itt mindjárt köszönetet mondjak mindazoknak akik ehhez hozzájárultak és egyben felhívjam a figyelmüket, hogy lassan közeledik az újabb felajánlás ideje.

Sokan voltak, akik önkéntes munkájukkal felbecsülhetetlen segítséget nyújtottak.

Miért fontos eredmény ez? Mert ez mutatja a társadalom növekvő érdeklődését és elkötelezettségét a természet, a madarak védelme iránt, illetve a bizalom erősödését és az egyesület munkájának elismerését.

Az év során tovább javítottuk a területi szervezeteink (helyi csoportjaink) működési feltételeit. A legtöbb csoportunkkal e-mail-es kapcsolatot teremtettünk, amely gyorsítja az információ áramlását. Csoportjaink közel felénél polgári szolgálat illetve közhasznú munka keretében „főállású munkatárs működött.

Jelentős eredménye volt az évnek, hogy befejeződött a fontos madárelőhelyek felülvizsgálata és ezek helyzetének elemzése, be-

mutatása a tervezők és politikusok számára. Eredménye ezen felül egy impozáns könyv. Ez különösen időszerű volt most, az Európai Unióval folytatott csatlakozási egyeztetések előtt, hiszen a tárgyalások során hosszú távra szóló, meghatározó döntések születnek majd az ország egyes régióinak fejlesztését illetően.

Egy sikeres PHARE pályázat keretében – az angol társszervezetünkkel (RSPB) együttműködve – az év végére felállítottuk Természetvédelmi Tanácsadó Szolgálatunkat, amely elsősorban a fontos madárelőhelyeken gazdálkodóknak nyújt majd segítséget a természetkímélő gazdálkodási formák kialakításához és alkalmazásához, illetve a kompenzációs vagy támogatási lehetőségek megismertetéséhez.

Az Európai Madárszámlálási Tanács (EBCC) megbízásából, az RSPB támogatásával megterveztük, és modell jelleggel sikeresen beindítottuk a Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) programot. Az induláskor szokásos kisebb zökkenők ellenére a program a vártnál sikeresebben indult és jó reményeink vannak arra, hogy az idei évben még nagyobb részvétellel folytatódni fog. Ez a program várhatóan lehetőséget ad arra, hogy nyomon követhessük a különböző területek tv-i szempontú EU csatlakozás előtti és utáni állapotának változásait.

1998 sikeres esztendő volt egyesületünk életében

Sikeresen folytattuk a rengeteg madárelőhelyet szedő középmezőségi vezeték oszlopainak szigetelését a Központi Környezetvédelmi Alap (KKA) támogatásával, melyhez sikerült egyes áramszolgáltatók anyagi hozzájárulását is megnyerni.

A KKA támogatásával sikeresen dolgoztunk csaknem minden fokozottan védett madárfaj, illetve a rákosi vipera védelme érdekében.

A bajor partnerünk (LBV) segítségével tovább bővült rezervátum-hálózatunk és a rétek, legelők fenntartásához szükséges állatállományunk. Megteremtettük a természetvédelmi közalapítvány-hálózat jobb koordinációjának személyi feltételét.

Tovább bővült a Madarász Ovi, Suli hálózatunk. Faliújságunk rendszeresen eljutott több mint 4000 iskolába, nagy sikere volt a Kövesd a Fecskét akciónak, és a Nemzetközi Madármegfigyelő Napon a rossz idő ellenére Európában nálunk kereste fel a legtöbb helyszínt, és figyelte meg a legtöbb madarat, a létszámát tekintve harmadik legtöbb résztvevő.

Nagy sikere volt a 25 éves évforduló tiszteletére meghirdetett ifjúsági rajz és fotó pályázatunknak. Több mint 2000 pályaművet kaptunk, melyek bizony nehéz feladat elé állították a bírálókat. A pályázat eredményhirdetésére február 13-án kerül sor.

Határozottan felléptünk az olasz vadászok természetkárosítása ellen. Tagtársaink aktívan részt vettek az esetek felderítésében.

Egyeztető megbeszélést szerveztünk a vadászokkal. Az olasz partner szervezetünk (LIPU) révén igyekeztünk felhívni az olasz vadászok figyelmét a magyar törvényekre és a megszegésük várható súlyos következményeire, illetve megkértük őket, gyűjtsék össze a magyar vadászokat azon prospektusait, amelyben tiltott madárfajok vadászatát hirdetik, hogy ezekkel szemben felléphessünk.

A Természetvédelmi Hivatal megkeresésére megkezdtük a Polgári Természetőr Szolgálat szervezését az egyesületen belül, hogy a nemzeti parkok hivatásos természetőrjeivel együttműködve hatékonyabban megelőzhessük a természetkárosításokat.

Nemzetközi kapcsolataink bővültek, elismerésünk nőtt 1998-ban. Tagja lettünk az EUROSITE-nak, a rezervátumok kezelésével foglalkozó szervezetek szövetségének. 1998-ban részt vettem a BirdLife International és az IUCN európai konferenciáin, illetve az EUROSITE éves közgyűlésén. Jó volt ezeken a rendezvényeken az egyesületet képviselni, munkánkat bemutatni és az elismeréseket begyűjteni, hogy most Önöknek azokat továbbadhassam. Az is nyilvánvalóvá vált számomra ezeken a konferenciákon, hogy a BirdLife ma a legdinamikusabb, legkonstruktívabb, legegységesebb természetvédő szervezet és a BirdLife partnerek kezdeményező szerepet játszanak a többi szervezetben is. Ma az MME munkája, eredményei, jó kapcsolata az állami természetvédelemmel, rendszeresen példa- és hivatkozási alap a nemzetközi konferenciákon.

Pénzügyileg is sikeres évet zártunk. Védelmi és szemléletformáló feladatainkhoz jelentős forrásokat tudunk biztosítani, elsősorban pályázati úton. Jelentős forrás volt a Központi Környezetvédelmi Alap, fő jogi szempontú támogatónk a MOL Rt. volt, és mint már említettem tagságunk és az állampolgárok támogatása is nőtt. Sajnos az állam folyamatosan leértékeli a civil szervezeteket, amely megnyilvánult az országgyűlési támogatás további csökkenésében.

Ezen források nélkül természetesen az Önök, becsléseink szerint 30 millió forint értékű önkéntes munkája, is csak részben valósulhatott volna meg.

Ezúton szeretném megköszönni mindannyiuknak áldozatos munkájukat, anyagi támogatásukat, szolidaritásukat, amellyel mindannyian részesei ennek a sikernek. Kérem, hogy az idei esztendőben is vegyenek részt egyesületünk természetvédő munkájában és támogatásában. Sajnos az előjelek nem kedvezőek, de az Önök elkötelezettségében bízva remélem, hogy egy újabb sikeres évet kezdünk együtt a természet szolgálatában.

Mindannyiuknak Eredményes és Boldog Új Évet Kívánok. ☒

Fidlóczky József
ügyvezető igazgató

1999 – a fehér gólya védelmének éve

Lovászi Péter

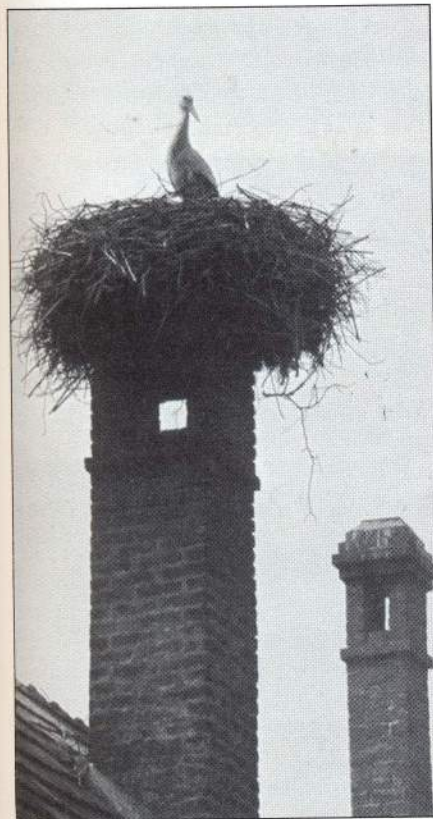
Legkedvesebb madarunk: a gólya

A madarakat mindig is csodálattal figyelte az ember. Különösen igaz ez a közelében élőkre: a fecskére, a gólyára. A kelepelő szomszédot Európában majd minden nép sajtójának tekinti, szerencsehozó madárnak tartják. Még a finneknek is a gólya hozza a kisbabát, pedig náluk nem is fészkel.

Az MME 1999-et ismét a fehér gólya védelme évének választotta. Miért? Bő fél évszázada, 1941-ben zajlott le az első országos gólyaállomány-felmérés hazánkban. Akkor 15 16 000 fészkelő párat számoltak össze. Alig három évtized elteltével, 1974-ben harmadennyi sem nevelt fiókát határainkon belül. A csökkenés oka pedig az ember tevékenységében keresendő: megfogyatkoztak a gólyák táplálkozóterületei, eltűntek fészkelőhelyei.

A gólyavédelem évében szeretnénk felhívni rá a figyelmet, hogy madárszomszédunk veszélyben van.

Magyarország az elterjedés központjában

Egyre ritkábbak a keményen fészkelő gólyák
Fotó: Péchy Tamás

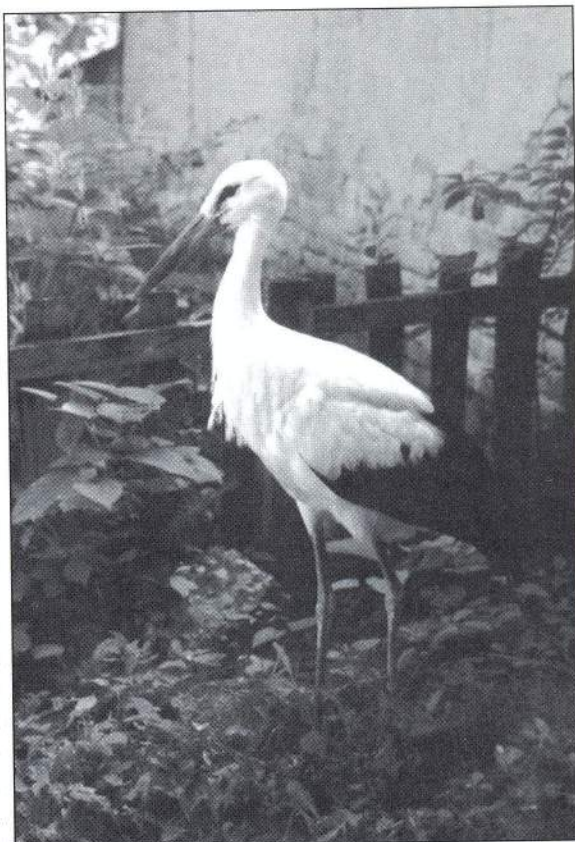
A legutóbbi, 1994-95-ös nemzetközi gólyaállomány-felmérés során 158 ezer 697 fészkelő gólyapárat találtak az ornitológusok. Ennek kilenc tizede Európában költ. Legnagyobb számban (és sűrűségben) Lengyelországban, ahol 40 000 pár fészkel. Tíz-ezernél több pár neveli fiókáit Belorussziában, Lettországban, Litvániában és Spanyolországban. Utánuk következik Magyarország mintegy 4800-5000 páros gólyaállományával. Az ország kicsi alapterülete miatt viszont ez azt is jelenti, hogy Lengyelország után hazánkban a második legnagyobb az adott területen fészkelő fehér gólyák száma. A faj elterjedési területének központjában terül el országunk, ezért is fontos feladatunk a madár védelme. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy míg Nyugat-Európából szinte teljesen kipusztultak a gólyák, hazánkban viszonylag stabil állománya költ.

Mit lehet tenni a gólyáért?

Először is meg kell keresni az okokat, hogy mi miatt csökken a madarak száma.

„Gólyanép-számlálás

A gólyaszámlálások (cenzusok) célja, hogy felmérje a fészkelő párok számát és összeírja a veszélyeztetető tényezőket. 1941-ben volt az első országos gólyaszámlálás, amikor Homonnai Nándor tanító arra kérte a kollégáit az országban, írják meg neki környékük gólyaállományának adatait. Utána 1948 és 1951 között Keve András, a Madártani Intézet munkatársa szervezett több megyére kiterjedő számlálást. 1956-ban és 1957-ben Marián Miklós követte példáját, majd ugyanő 1958-ba országos felmérést is szervezett. Azóta minden ötödik évben sor kerül az egész országban a gólyák számbavételére. Az 1958-as után 1963-ban és 1968-ban volt felmérés. A következőt 1974-ben már Jakab Béla szervezte, a nemzetközi felméréshez

Sérült gólya

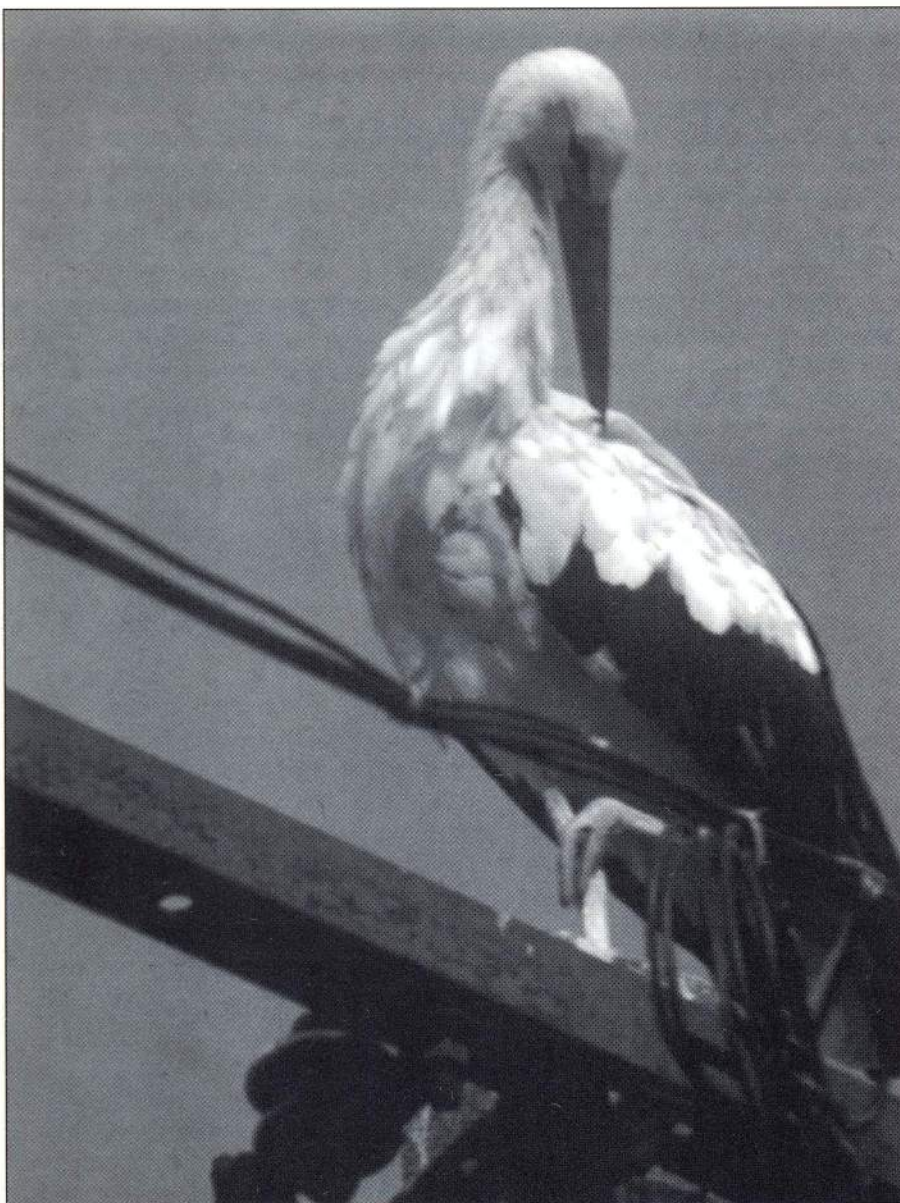
Fotó: Rácz Nikolett

igazodva. Utána 1979, 1984, 1989 és 1994 következett. Megalakulása, 1974 óta az MME tagjai is aktívan részt vesznek a felmérésben. Míg 1941-ben a tanárok, 1958 és 1989 között a postások segítették az akciót, legutóbb, 1994-ben csak a madártani egyesület tagjai végezték a munkát. A legközelebbi állomány-felmérés éppen 1999-ben, a gólya évében zajlik majd. Bárki hozzájárulhat a védelemhez, ha megírja az egyesület címére az általa ismert gólyafészkek adatait. Segítséget a Madártávlat későbbi számában megjelenő felmérőlap ad majd!

Meg kell védeni az élőhelyeket is.

Hiába védett a gólya, ha nem tud hol fészket rakni és táplálkozni. Ha a természetes, táplálékállatokban gazdag gyepeket és mocsarakat szántóvá alakítjuk, a fehér madár nem talál táplálékot ami az állomány fokozatos csökkenését eredményezi. Ha fészkeit károsítjuk, nem lesznek utódai.

A területek védetté nyilvánításával, a megfelelő mezőgazdasági termelési

az áramszolgáltatók ingyenesen helyezték ki.

Mi lesz veled gólyamadár?

Egyesületünk meggyőződése, hogy a táplálkozóhelyek megóvásával és megfelelő fészkelőhelyek biztosításával megmenthető a hazai gólyaállomány. Ehhez sok-sok pénzre és sok-sok ember önzetlen munkájára lesz szükség. De arra is, hogy éljünk barátságban madárszomszédainkkal!

Ön is segítsen a fehér gólya védelmében!

A védelmi tevékenység alapja, hogy megfelelő információink legyenek a veszélyeztetett madárról. A lapban található felmérőlap beküldésével Ön is segíthet! Ha több fészket is ismer, a felmérőlap másolható, vagy kérésre postán küldünk.

Ha anyagi támogatásra van lehetőség, támogatását természeti értékekben gazdag, a gólya számára is fontos élőhelyek megvásárlására fordítjuk.

A segítséget a gólyák nevében is köszönjük! ☒

Az MME gólyavédelmi programjának fő támogatói:

*Központi Környezetvédelmi Alap
MOL Rt.*

Ha bármilyen gólyával kapcsolatos kérdése van, kérjük keresse Lovászi Pétert, az MME Titkárság címén és telefonján.

E-mail: lovasz.peter@mme.hu

Jelentős számú gólyát pusztít el az áramütés

Fotó: Puskás Lajos

módszerek használatával segíthetünk a gólyáknak, de sok más madárnak is, mint a tűzok, a haris vagy a szalakóta.

Az MME természeti szempontból értékes területek megvásárlásával és természetbarát kezelésével (például hagyományos állattartás, legeltetés) segít a madaraknak.

Segítenek az áramszolgáltatók

A gólya biztonságos fészkekrakásához is elkél a segítség! Ha megfelelő módon felemeljük a villanyoszlopra épült fészkeket, megelőzhető a madarakat fenyegető áramütés veszélye is. Ezeket a fészektartó kosarakat a madarászok és az áramszolgáltató vállalatok közösen fejlesztették ki a nyolcvanas évek második felében. Körülbelül 3000 tartókosár készült el 1999-ig, melynek nagy részében költ is a gólya. Az elmúlt években a Központi Környezetvédelmi Alap, a MOL Rt. és a Nitrokémia segítségével készült el újabb 650 magasító, melyeket

Magasító nélküli gólyafészkek

Fotó: Péchy Tamás

Réthy Zsigmond 1946–1998

Tirják László

Júliusban súlyos veszteség érte Békés megye természetvédelmi közéletét, elhunyt Réthy Zsigmond természettudományos muzeológus, kutató, a térség növény- és állatvilágának egyik legjobb ismerője, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület alapító tagja.

Réthy Zsigmond 1946. február 23-án született Békéscsabán, ahol gyermekkorát is töltötte. A nyugodt alföldi város világa tanította meg a békési táj szeretetére, a természet titkainak csodálatára. A természet szeretete ettől kezdve egész életútját meghatározta, életének elválaszthatatlan részévé vált és a koporsóig elkísérte.

Az általános iskolát befejezve Szarvasra került, a Mezőgazdasági Technikumban kezdte meg tanulmányait. A Körös-parti kisvárosban a szabadidejét ha tehetta, a vadregényes Pepi-kert fái között vagy a vízimadarakban gazdag folyó árterén töltötte. Felsőfokú iskolái Debrecenhez és Szegedhez kötődtek, ahol könyvtárosi, népművelői és biológia tanári diplomát szerzett.

1973-ban állt munkába a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságánál, ahol először segédkönyvtárosként, majd a

Természettudományi Osztály vezetőjeként dolgozott. Az osztályvezetői teendőket váratlanul bekövetkezett haláláig ellátta.

Szakmai munkásságából ki kell emelni a hétkötetes Természetvédelmi Évkönyv sorozatot, amely a térségben folyó természetvédelmi kutatások legfontosabb fórumává vált. Az évkönyvek sorozatába illeszthető az igényesen szerkesztett Múzeumi Közlemények természettudományos számai, a Doboz monográfia, a Natura Becsiensis megjelent kötetei, illetve a Magyar Madártani Bibliográfia átfogó szakirodalom gyűjteménye.

Számos Békés megyei védetté nyilvánítás elindítása, szakmai előkészítése kötődik a nevéhez, amely segítségével páratlan természeti értékeket sikerült megőrizni az utókor számára. Békés megyében már a nyolcvanas években szorgalmazta önálló nemzeti park kialakítását, amely ugyan másfél évtized késéssel, de még életében megvalósult. A Körös-Maros Nemzeti Park szakmai előkészítésében meghatározó szerepet vállalt.

Külön kell szólnunk az ismeretterjesztés, a környezeti nevelés területén tett erőfeszítéseiről. Az 1974-ben indított természetvédelmi táborok megszervezése országos viszonylatban is szinte egyedülálló törekvésnek számított. A sajtóban folyamatosan jelentek meg a megye természeti kincseit népszerűsítő írásai. A több kiadást megért Békés

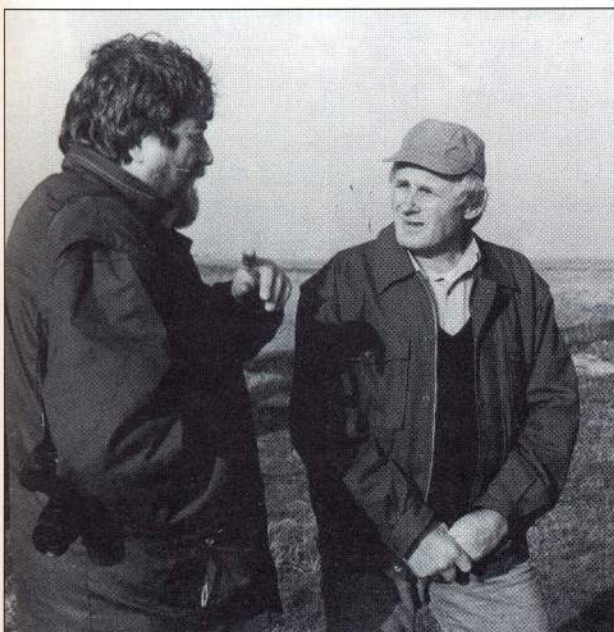

Réthy Zsigmond

Megyei Természetvédelmi Kalauz és a Körösök vidéke című munkája a természeti értékek iránt érdeklődőkkel ismerteti meg a békési tájat. Muzeológusi tevékenységében mérföldkőnek számított a százezer látogatót vonzó Vadászati és Halászati Kiállítás szabadkígyósi megrendezése és a békéscsabai állandó Természettudományos Kiállítás megvalósításának elindítása, melyet már nem tudott életében befejezni.

Rendszeresen részt vett tagként a Pulszky Társaság, a Magyar Biológiai Társaság és az MTA Ökológiai Munkabizottságának munkájában. A Magyar Madártani és Természetvédelmi, illetve a Körös-Maros Nemzeti Parkért Egyesületben alapító tagként tevékenykedett. Az MME Békés Megyei Csoportjának elnöki tisztét haláláig betöltötte.

Madártani munkásságát a Chernel István Emlékéremmel, míg a természetvédelem területén kifejtett több évtizedes tevékenységét Pro Natura Emlékplakettel ismerték el. ☒

Réthy Zsiga (balra) szívesen és sokat beszélgetett a természetben dolgozó emberekkel.

Fotók: Boldog Gusztáv

A kakukkfióka mint hangutánzó

Közismert tény, hogy a fészekparazita kakukk fiókája az első adandó alkalommal megszabadul valamennyi vetélytársától: a fészekből sorra kilöki a gazdamadár fiókáit, illetve a még ki nem kelt tojásokat. Ezáltal biztosítja, hogy a „nevelőszülők minden energiájukat csakis neki szenteljék. Ám hogyan éri el, hogy az öreg madarak kellő mennyiségű táplálékkal lássák el, elvégre csupán egyetlen fiókaként ül a fészekben, még ha jóval természetesebb is, mint eltávolított mostohatestvérei, akikenél ráadásul étvágya is sokkal nagyobb. Brit kutatók érdekes kísérlettel jöttek rá a kakukkfióka trükkjére.

E célból Cambridge közelében egy mocsaras területen végeztek megfigyeléseket. A terepen több száz cserregő nádiposzáta fészkel, közülük jónéhány pár kakukkfiókát nevelt saját fészkalja helyett. A kakukk általában nemzedékeken

Kakukk a cserregő nádiposzáta fészkében
Fotó: Péchy Tamás

át egyazon gazdamadárra „szakosodik, így becsempészett tojásai annyira hasonlítanak a fészekben lévőkre, hogy a tojó a legritkább esetben fog gyanút, s hagyja el a fészket. A kerti rozsdafarkú fészkebe tojt kakukktojás például szinte minden esetben fényes zöldeskék színű, míg a cserregő nádiposzáta fészkébe csempészett tojás fehér, olajbarna

pöttyökkel tarkítva. Az, hogy a fiatal kakukk egészen másként néz ki, mint a saját fiókák, a gazdamadarat egyáltalán nem zavarja. Aki a fészekben van és kitátja a csőrét, azt az öreg madarak készségesen táplálják. Ezt kísérletek is igazolták. Amikor a brit tudósok a nádiposzáta fiókáinak helyére átmeneti időre egy feketerigó, illetve énekes rigó fiókáját tették, a szülők habozás nélkül etették a saját utódaikra egyáltalán nem hasonlító jövevényeket. Igaz, a fészket ki kellett kötözni egy stabil fához, mert a rigófiókák – ellentétben a „hivatásos fészekparazitákkal – az ingadozó nádszálak között nem érezték jól magukat, s rémülten lapultak a fészek alján, ahelyett, hogy csőrüket tátogatták volna a nádiposzáta szülők felé.

A fenti kísérlet tanulságaként azt szűrték le a kutatók, hogy rigófiókák esetében a nádiposzáta szinte semmivel sem hordtak több táplálékot a fészekbe, mint ha egyetlen saját fióka ült volna benne. Ez akkor sem változott, amikor a nevelt fióka négyszer akkora méretű volt, mint egy nádiposzáta fióka. Kakukkfióka esetében viszont megváltozik az etetési mennyiség. A gyakorlott fészekparazita képes meggyőzni nevelőszüleit arról, hogy neki a szokásosnál jóval nagyobb mennyiségű táplálék dukál. Ezt azzal éri el, hogy száználmas csipogás helyett vad kéregető csivitelésben tör ki, mihelyest a szülők felbukkannak. Ezáltal olyan benyomást kelt bennük, hogy nem egyetlen madárkát, hanem egy egész fészekalja nádiposzáta fiókát kell ellátniuk. A feltevést a kakukkfióka által kibocsátott hangok akusztikai elemzése is megerősítette.

A poszáta szülők minden esetben „bedőlnek ennek a lármának. Hogy mennyire a hangszín a mérvadó, mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a szülők etetési igyekezete a fészek közelében elhelyezett kicsiny hangszórókkal is növelhető volt. Az ezekből áradó intenzív „kakukksírás hatására a nádiposzáta fészekben ülő fekete-, illetve énekes rigó fiókák is nagyobb adag táplálékot kaptak az öregektől. Gondoskodó ösztönüket egy kakukkfióka alaposan igénybe veszi: míg saját fészekaljukból a fiókák általában már 23 nap után önállóvá válnak, addig a jövevény 31-33 napon át élvez a gazdamadarak vendégszeretetét.

Dorogman László

Hurrá bíró!

A Nimród 86. évfolyam 9. számának 10-ik oldalán egy érdekes írás jelent meg dr. Székely István tollából.

Egy őz és egy autó ütközéséből eredő per első és másodfokú ítéletének ismeretét tartalmazza a terjedelmes cikk. Szeretném röviden ismertetni, mert úgy érzem, hogy végre egy olyan ítélet született, mely nem hagyja figyelmen kívül, hogy itt, a Földön nem csak mi élünk, emberek, hanem a körülöttünk élő állatok is teljes jogú lakói bolygónknak.

Az eset röviden a következő.

X. Y. 1997. március 25-én éjjel az M1-es autópályán 120 km/órás sebességgel haladt, amikor bal oldalról, az autópályát megosztó, korláttal elzárt sávból, féktávolságon belül egy őz ugrott az útra, mellyel a gépkocsi frontálisan ütközött. Mivel a gépkocsiban jelentős kár keletkezett, az autós beperelte a helyi vadásztársaságot, azon a címen, hogy az őz a vadásztársaság „tulajdona”, s mint ilyen, az általa okozott kárt a vadásztársaságnak kell megtérítenie. Az első fokú bíróság helyt adott a keresetnek és elmarasztalta a társaságot első sorban azon indok alapján, hogy a vad rendellenesen tartózkodott az autópályán. A másodfokú bíróság azonban hatályon kívül helyezte az elsőfok ítéletét és nem ítélte meg a kártérítést X. Y.-nak, a következő indok miatt.

A másodfokú bíróság azon a véleményen volt, hogy „e körben tisztázandó, hogy hol tartózkodik „rendesen” és hol „rendellenesen” egy vadon élő állat, azaz mi a természetes tartózkodási helye. A vadnak a szabad természet a természetes élettere, amely eredetileg nem volt gépjárművek által fokozódó mértékben utakkal szabdalva. A vad e közegben él, mozog, táplálkozik, szaporodik. Mindezenközben szükségszerűen keresztülhalad közúton is, amely évszázados váltóinak része.

A másodfokú bíróság szerint tehát nem minősíthető rendellenesnek az a helyzet, mely szerint egy vad a közútra kerül.

A fenti ítélettel tehát azt hiszem megtört az az eddig elfogadott szemlélet, hogy a környezetünkben élő állatok minden nekünk okozott kárért elmarasztalhatóak. Úgy gondolom nem érdemtelen időnként rávilágítanunk arra, amit a bíróság is kimondott, nevezetesen, mi emberek vagyunk azok, akik egy fo-

kozodó mértékben betelepülünk az állatok élőhelyére, s egyre nagyobb területekről szorítjuk ki őket.

A fenti ügynek természetesen más tanulsága is van. Az autós nem az útviszonyoknak megfelelően közlekedett, hiszen kint volt a vadveszélyt jelző tábla, másrészt az utat üzemeltetőtől talán elvárható lenne az autópálya lekerítése, hiszen egy ilyen ütközés akár az autóban utazók halálával is járhat.

Péchy Tamás

Csapatborzók barkóscinegék

A 96-os nagy télen nagyon megritkult a barkóscinege-állomány mind a Dinyési Fertőn, mind a Velencei-tavon. Arról a tavaszról egyáltalán nincs megfigyelésem a fajról. Rendkívüli szaporaságuknak köszönhetően 2 év alatt újra sikerült kitölteniük az ideális élőhelyeket, sőt a korábbiál is erősebb állomány él a Dinyési Fertőn.

98 októberében nagyon aktív vonulásukat tapasztaltam. Volt nap, amikor 220 példányt számoltam, és nem ritkák a 35-40-es csapatok. Több korábbi megfigyelésem is alátámasztja az október 18-án részletesen megfigyelt eseményt, mely rávilágít a barkóscinegék túlélési stratégiájára.

A Dinyési Belső tó 12 ha-os nádas a megfigyelés helye, ahol barkósok nem költenek, de kóborló csapataik gyakran megfordulnak itt. A jelzett napon kora reggel arra lettem figyelmes, hogy egy 8 példányból álló csapat többször is felszállt, majd rövidesen visszazuhantak a nádba. Eközben folyamatosan hallatták hívó hangjukat. Hamarosan újabb 7 példány csatlakozott hozzájuk. A 15. felszálláskor már kb. 25-en voltak, és gyakran már úgy tűnt, hogy vissza se jönnek, annyira magasra küzdötték magukat. Ennek ellenére tovább folytatódott a felszállás nagy izgalmi állapot-

ban, ill. visszazuhanás villámgyorsan. Több mint 20-szor csinálták ezt meg másfél óra alatt, amikor már végképp elszálltak. A csapat létszáma ekkor már meghaladta a 30-at. A fertő felé távoztak.

A barkóscinege a leggyengébb röptű nádimaládár, ezért lételeme a csapatszellem. Általában családi kötelékben járja a nádasokat. Gyűrűző táborokból jól ismert jelenség, hogy a csapat minden tagja előbb-utóbb berepül a hálóba, és még a madárszákokban is egymást hívogatják. Megható ez az „egy mindenkiért - mindenki egyért” elv. Azzal szoktuk jutalmazni, hogy együtt engedjük el őket.

Sok állatfaj csoportokba verődik a jobb túlélés reményében. Számos madárfaj eleve kolóniákban él, és gyakran több ezres csapatokat alkot. Az ilyen tömegek legtöbbször a táplálékkínálat és a biztonságérzet függvényében ösztönösen alakulnak ki, s az útrakelő csapat rendszerint a látvány és a hívó hangok hatására valamennyi tagját magával ragadja.

A barkóscinegék csapatborzók tevékenységében tudatosság figyelhető meg. A sűrű nádban nem alapozhatnak vizuális ingereikre, és a hangok terjedése is korlátozott. Ezért mutatják magukat többször a magasból, de a hang is messzebbre terjed. A közelben tartózkodó valamennyi kis csapat át tudja a venni az üzenetet, s ha akar, csatlakozhat. Az indulót csilingelő csapatnak sok energiájába kerül ez a toborzás, de az egyed túlélése és a faj fennmaradása szempontjából megéri.

Fenyvesi László

Erdei fehérgólyapár

A KKA „h” keret támogatásának köszönhetően 1998-ban országos gólyafelmérésre került sor. Az elmúlt években is tapasztalható volt már az újabb és újabb párok megtelepedése. Ha nem is látványosan, de észrevehetően gyarapodik évről évre a fészkelő állomány az

Alföld középső régiójában. Az ideai fölmérés során egy szokatlan helyen fészkelő fehérgólyapárt találtunk Cegléd külterületi részén. A Budapest Nyugati pályaudvar-Cegléd vasútvonal északi oldalán, egy kb. 40-50 hektáros homokbuckás területen ma egy akácós fenyves erdő található.

A területen hajdan is jelentős kiterjedésű erdő lehetett, amelynek nagy részét az idők folyamán kiirtották, erre utal a jelenlegi Irtvány elnevezés. A hajdani erdő emlékét ma csupán néhány nagyobb idős tölgy őrzi. Az erdő közepén található és évtizede használaton kívüli baromfikeltető kazánkérményén telepedett meg egy pár fehérgólya. A vasútvonaltól délre kb. 2 kilométerre található Gerje-patak menti rétek jelentik a táplálkozási lehetőséget. Maga a fészek tehát egy homoki zárt erdő közepén van. Az Alföldön minden valószínűség szerint ez az egyetlen erdei környezetben fészkelő gólyapár.

A Gerje-patak menti több száz hektáros összefüggő rét mentén sok tanya található és érdekes, hogy mégsem itt keresett fészkelési lehetőséget.

ifj. Urbán Sándor

Érdekes és ritka madarak Magyarországon

1998 november

November első napjaiban Fertőújlacon egy vörös ásóludat, Nagykanizsa mellett pedig egy hím halcsontfarkú récét láttak (mindkét madár esetében elképzelhető a fogsági eredet). A hó közepén Biharugrán egy örvös lúd, a Hortobágyon pedig egy ékfarkú halfarkas került szem elé. November utolsó harmadában egy énekes hattyút láttak Neszmélynél a Dunán, a hó utolsó napjaiban pedig összesen öt füles vöcsköt a Balatonon, és egy tojó kékcsőrű récét a Hortobágyon.

1998 december

Decemberben mindössze három említésre érdemes megfigyelés történt. A hó közepén a Duna szobi szakaszán egy fiatal jeges sirály, Neszmélynél pedig egy füles vöcsök bukkant fel. A hó elején megérkeztek a Ráckevei-Dunára az énekes hattyúk, mégpedig az a pár, amelyik már az előző két télen is huzamosabb ideig tartózkodott ott, de most egy fiókájukat is magukkal hozták, sőt velük együtt egy másik öreg madár is megjelent, szintén a fiókájával.

Kériünk mindenkit, hogy amennyiben hazánkban ritka fajok megfigyelési adataival rendelkezik, a megfigyelésről a részletes jelentést a Nomenclator Bizottság részére szíveskedjen elküldeni (a jelentésköteles fajok listája több helyen megtalálható, de a Bizottság is szívesen ad erről felvilágosítást). A jelentéseket az alábbi címre kérjük küldeni: MME Nomenclator Bizottság
1121 Budapest, Költő utca 21.

E-mail:

Schmidt.Andras@ktmdom2.ktm.hu

Barkóscinegék

Fotó: Péchy Tamás

Kérjük továbbá, hogy a ritka és a közepesen ritka fajok adatait a Tűzök „Érdekes madármegfigyelések rovata számára is mindenkor küldjék be (hogy mely fajokról várunk adatokat, az a Tűzök eddigi számaiból egyértelműen kiderül). Az adatokat az alábbi címre kérjük: Dr. Hadarics Tibor 9400 Sopron, Ív utca 14.
E-mail: sitke@mail.mataev.hu.

Dr. Hadarics Tibor

Könyvismertetés

BIRDS OF THE WEST INDIES

Irta: Herbert Raffaele, James Wiley, Orlando Garrido, Allan Keith és Janis Raffaele

A főbb illusztrátorok: Tracy Pedersen és Kristin Williams

Helm Kiadó, London

511 oldal, 86 színes táblával, számos térképmelléklettel

Kemény kötésben 35 GBP (Angol font)

Azt mondják, sohase ítéljünk könyvet borítójuk alapján. Nos, e könyv esetében elfelejthetjük ezt a mondást, mert két trogon faj (Priotelus temnurus portré és Priotelus roseigaster hím és tojó) remek ábrája a borítón sejteti, hogy a belső tartalom is hasonlóan jó színvonalú. A Birds of West Indies már második kötete (a Birds of Kenya and Northern Tanzania után) a Helm kiadónak, mely ahelyett, hogy fajcsoportokat vizsgálna, egy meghatározott földrajzi régió madarait tárgyalja. Ez a legelső kiadás, melyben a Nyugat-Indiai szigetvilág valamennyi fajtát tárgyalják, ideértve a vonulókat, ritkaságokat és a betelepített fajokat is egyúttal. Ezáltal, ha valaki a térségbe utazik, csak e kötetet kell beszereznie, ahelyett, hogy egy halom különféle könyvet tanulmányozna át.

Hatalmas mennyiségű tapasztalat és kutatási eredmény került e könyvbe, hasonlóan a jelentős anyagi háttérhez. A szerzők és a művészek a US Fish and Wildlife Service és három más amerikai szervezetnek, valamint számtalan szakértőnek tartoznak köszönettel. Valójában bár alapvetően egy leíró, határozó kézikönyvvel állunk szemben, ez egyúttal nagyon fontos természetvédelmi kötet, könnyen emészthető természetvédelmi bevezető résszel (különös figyelmet fordítva a veszélyeztetett fajokra, a veszélyeztetett tényezőkre, kipusztulásokra) valamint szigetről szigetre haladva az ott folyó természetvédelmi tevékenységekre. A szerzők nem titkolt célja, hogy a kiadvánnyal a helyi lakosok figyelmét hívják fel az ott élő madarakra.

A 86 remek színes táblán a hivatalosan előfordult 564 fajt találjuk. Sok faj-

nál szigetre jellemzően a hímek, tojók, immatúrok; adult költők és nyugalmi ruhások változatait is megtaláljuk, mikor azok tollazata jelentősen különbözik egymástól. Őt kipusztultnak tartott faj szintén megtalálható a könyvben, azzal a reménnyel, hogy valahol, valamikor rájuk bukkannak. Hét tábla csak az endemikus fajokat mutatja be Kubából, Puerto Ricóból, Hispaniolából, Jamaikából, a többi pedig a szigetvilág egyéb madár-endemizmusait mutatja be. Egy kis kritika érheti az illusztrációkat: a művészi színvonalú munka nem teljesen következetes. Egyes rajzoló tehetségesebbek a többinél, valamint néhány teljes oldalt kitöltő színes ábra talán kissé cifra. De ezek csak apróbb kritikai észrevételek.

A színes táblákat és a térképeket jól rendezték el a szövegben, ugyanakkor a „helyi fajlista nagyon jól használható, mely táblázat formátumban mutatja valamennyi faj státuszát szigetről szigetre. Kétségtelenül rengeteg könyvtári órát spórol az, aki e könyvet beszerzi, mielőtt a térségbe utazik. A már megszokott angol és tudományos név indexek mellett a helyi elnevezések is megtalálhatók a kötetben. Ez egy nagyszerű ötlet, mely olyan régióban, ahol sok különféle nyelv, dialektikus és népi madár elnevezés van, pótolhatatlan. A népi madár elnevezések a fajleírások főszövege alatt is megtalálhatók. Kedvenceim közé tartozik a „csirke-evő, mely a Buteo platypterus ölyvfaj helyi elnevezése Grenada, Dominika és Szent Vincent és Szent Lucia szigeteken. E fajról továbbá megtudhatjuk – igazolva a szerzők részletekbe menő adatgyűjtését –, hogy e faj másutt „csirkész héja vagy „gree-gree a szigetvilágban.

Nem kétséges, hogy jó ideig e könyvet a Karib-térség átfogó madártani szaktanulmányának tervezték, így annak, aki elég szerencsés, hogy eljut a térségbe, mindenképpen be kell szereznie ezt az informatív, gyakorlati és csodálatos munkát.

Gerard Gorman

Libák, törvények, emberek Madármészárlás Dobrudzsában

A Duna-delta peremövezetében telelő madarak közül a legnépesebb csoportokat a vadludak alkotják. Közülük legritkábbak a színompás vörösnakú ludak, melyek szibériai költőhelyükről vándorolnak Dobrudzsába telelni. Tömeges előfordulásukat csak a 70-es évek

elejétől figyeltük meg. A világállomány a Fekete-tenger nyugati partvonala közelében telet.

Állományuk évről évre rohamosan csökken, számuk ma már kevesebb mint 45 000 egyed, ezért a legveszélyeztetettebb madárfajok közé sorolható. Fokozott védelmét a Berni Egyezmény 1979 óta biztosítja nemzetközi szinten, melyet Románia 1993-ban írt alá. Romániai vonatkozásban az utolsó vadászati törvény biztosítja védelmét (1996). Törvényeink értelmében vadászata, befogása és zavarása szigorúan tilos. Védelmük érdekében európai szintű határozatok születtek, de ezeket a törvényeket a „Balkánon” semmibe veszik, ugyanis nem létezik hatékony ellenőrző szerv, amely szavatolná alkalmazását a vadászók köreiben.

A székelyudvarhelyi AVES alapítvány 8 alkalommal végzett madártani megfigyeléseket a Duna-delta kontinentális övezetében. Célunk a vörösnakú ludak telelési szokásainak tanulmányozása és fényképek készítése volt, egy hatékonyabb védelmi stratégia kidolgozása érdekében, melyet az Európai Unió finanszírozott a PHARE program keretében (Védelmi posztterek). Megfigyeléseink során tapasztaltuk, hogy a védelemre nagyobb szükség van, mint ahogyan Európában gondolták. A közeli falvak lakói csávázott kukoricaszemekkel mérgezik a szántóföldeken táplálkozó ludakat, majd előszeretettel fogyasztják, mint a hattyúkat. A természetvédő ember számára lehet, hogy kissé furcsa ez a gasztrónómiai kultúra, de a balkáni ínyenceket nem érdekli a törvény, sem Európa véleménye. Sajnos a vadászok sem különbek. Vadászok autóval, vadászok traktorral, vadászok biciklivel, vadászok szekérrel, vadászok gyalog. Mindenütt csak őket látni, védett területeken és a szántásokban egyaránt. Az itt telelő libáknak még éjszaka sincs nyugalmuk, kegyetlenül lövik a csapatokat, válogatás nélkül mészárolják a védett és vadászható fajokat. Mindenre lőnek, ami mozog, egymásra is!

A végtelen hajsza, a madarak kimerüléséhez vezet. Ezért sokkal könnyebben prédául esnek természetes ellenfeleknek, a ragadozóknak, valamint legkönyörtelenebb ellenségüknek, a vadásznak. Rendszeres zaklatásuk miatt a vörösnakú ludak zöme déli irányban menekül és sokan már Bulgáriában telelnek. Kérdés, vajon ott jobban megbecsülik-e őket.

Szabó László

Az MME és Ön...

A megalakulás óta eltelt idő alatt egyre újabb és újabb kihívások érték egyesületünket. Szervezettségét és erősségét jól mutatja, hogy a nehézségeken mindig felül tudott kerekedni. Tagságának, partnereinek, támogatóinak köszönhetően töretlenül dolgozik a természet szolgálatában.

Szerencsére elmondhatjuk, hogy hazánkban a társadalom és annak néhány kisebb-nagyobb közössége a nemes és hasznos ügyeket felkarolja, támogatja. Az élet már bebizonyította, hogy az MME tagjai között is vannak olyanok, akik egy-egy adott kérdés megoldásában segítségünkre lehetnek.

Bárki, aki belép az egyesületbe és megfizeti a tagdíjat, kinyilvánítja egyetértését céljainkkal. Öröndetes, hogy taglétszámunk folyamatosan gyarapszik.

A fentiek ellenére mindennapos probléma, hogy tevékenységünkhöz miként tudjuk előteremteni azokat a forrásokat, amelyek segítségével hosszú távon biztosíthatnánk működésünket. Felmerül a kérdés, hogy miként tudnánk azt a lehetőséget kihasználni, amelyet a nagy tagság biztosít számunkra.

Nem áll szándékunkban a tagjainkra terheket róni (talán Ön is észrevette már, hogy a tagdíj mértéke évek óta változatlan), azonban néhány lehetőségre szeretném felhívni a figyelmét.

Kérem, fontolja meg az alábbiakat:

Hogyan támogathatja egyesületünket?

Egyéni tagság

Az adófizető tagjaink az ajánlott 800 Ft/év tagdíj fölött nagyobb tagdíj befizetését is vállalhatják.

Családi tagság

A családi tagság választásával a család tagjai egy kis közösségként kifejezhetik elkötelezettségüket a természet védelme mellett. A gyerekek részére is előnyösebb, ha szüleik jó példáját látják. Az egyesület szempontjából ez azt jelenti, hogy nagyobb tagdíj érkezik ugyanazért a szolgáltatásért, emelkedik a taglétszám, csökken a lemorzsolódás.

A családi tagságot választó családok között év végén társasjátékokat sorsolunk ki.

Pártoló tagság

Minimum 1.600 Ft/év.

Iskola, mint pártoló tag

Minden oktatási intézmény, amely pártoló tagként belép az egyesületbe és megfizeti a minimum 3500 Ft/év tagsági díjat, az első évben egy kiadványcsomagot kap. Természetesen folyamatosan elküldjük részére a madártávlat című újságot, valamint megkapja egyesületünk faliújságját (évi négy alkalommal).

Az intézmény egy igazolványt is kap, mely feljogosítja arra, hogy egyszerre maximum 40 fővel, de akár évi több alkalommal is meglátogassa az MME kijelölt rezervátumait, információs pontjait.

Egyéb támogatási lehetőségek

Pénzbeli és tárgyi támogatás nyújtása.

Ajándékozás.

Személyi jövedelemadó 1%-nak felajánlása.

Az egyesület által kiadott kiadványok, szóróanyagok stb. megvásárlása.

Örökbeahagyás (a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően az egyesület célkitűzéseinek megvalósítását örökléssel szerzett vagyonnal is szeretnénk támogatni).

Drexler Szilárd

A mi családunk

Ugye, mi természetvédők vagyunk?

Emlékszem, talán négy éves lehetett Máté fiam, amikor úgy adódott, hogy városunk egyik finoman szólva nem túl előkelő városrészén sétáltunk át.

Sötétedett, kicsit megszaporáztuk a lépteinket.

Az egyik ház kerítésén néhány kalitkát vettünk észre. Pontosabban nem is én, hanem a fiam figyelt fel a madarakra.

– Apa, milyen madarak vannak ott?

– Tengelicek.

– Miért vannak bezárva?

Elmagyaráztam neki, hogy vannak emberek, akik befogják a vad madarakat és eladják őket (hírlík, hogy valaki az óriáskigyójának veszi meg a csízeket, tengeliceket, kenderikéket fillérékéért).

A fiam a túráink során már megtanult annyit, hogy a vadon élő állatokat nem szabad bántani.

– De ezt nem szabad. mondta is azonnal.

– Sajnos, még vannak olyan emberek, akik ezt nem értik meg – válaszoltam és húztam volna tovább magammal. Menjünk.

– Apa, mi természetvédők vagyunk? kérdezte.

– Természetesen, azok vagyunk.

– Akkor szóljunk nekik, hogy ezt nem szabad csinálni.

Kezdttem kínosan érezni magam. Eddig csak a kalitkákról és a madarakról volt szó, azonban lényeges körülményként meg kell említeni, hogy három-négy, mondhatni kocsmában nevelődött, sötét tekintetűnek jellemezhető fickó is támasztotta a kerítést.

Kihasználva az elbizonytalanodásomat, a fiam feléjük kezdett ráncigálni. Természetesen addigra már felkeltettük az érdeklődésüket. Az egyikük különösen nagy darab volt, lyukas trikója alatt kényelmesen vakargatta a mellkasát, miközben unottan figyelt felénk.

Nem volt mit tenni. Az ember nem okozhat csalódást a gyermekének.. Miközben a menekülés lehetőségeit figyeltem, rászántam magam.

– Tudják-e hogy ezeket a madarakat a törvény védi? Tilos őket befogni. Azt ajánlom, hogy engedjék el őket.

Kész. Mire észbe kaptak volna, mi már a következő házsaroknál jártunk.

A fiam megszorította a kezem.

– Apa, jól megmondtuk nekik.

Eddig a napig a fiam nem volt az MME tagja. Az este folyamán azonban kitöltöttem egy családi belépési nyilatkozatot. Azóta megkapta az igazolványát is. Mindez kb. fél éve történt.

A napokban, miközben azon gondolkodtam, hogy az MME miként tudná megoldani, hogy a tagság ne legyen túlságosan ráfizetéses, újra eszembe jutott a családi tagság. Azon túl, hogy a családok tagjai ily módon kifejezik, hogy a természeti értékek védelme terén is azonos értékrend szerint élnek (tehát a szülők példát mutathatnak gyermekeiknek), az egyesületünknek is előnyös lenne, ha minél többen választanák ezt a tagsági kategóriát.

A feltételekről az MME Hírek első oldalán olvashat.

Arra szeretném Önt biztatni, hogy amennyiben családos ember, fontolja meg annak a lehetőségét, hogy átdolgozza tagsági viszonyát családi tagságra.

A döntést talán megkönnyíti, ha elmondom, hogy 1999 év végén a családi tagok között társasjátékokat sorsolunk ki.

Drexler Szilárd

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS KUTATÁSI ÖSZTÖNDÍJ FŐISKOLAI ÉS EGYETEMI HALLGATÓK RÉSZÉRE

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Elnöksége 1997-ben KUTATÁSI ÖSZTÖNDÍJAT alapított a hazai madár- és természetvédelmi törekvések tudományos háttérének elősegítésére, ösztönzésére.

Az ösztöndíjat azok a főiskolai és egyetemi hallgatók nyerhetik el, akik az MME által kiírt témakörök valamelyikével kapcsolatban (madártani, hulló-kétlű ill. denevér kutatás) tudományos diákköri dolgozatot és/vagy diplomamunkát készítenek. A pályázatokat 3 példányban az MME Tudományos Tanácsához (1121 Budapest, Költő u. 21.) kell benyújtani. 1999-ben két alkalommal, tavasszal és ősszel kerülnek odaítélésre az ösztöndíjak, a pályázatok beérkezési határideje március 15. illetve október 15. A megpályázható összeg felső határa 50 ezer Ft, tavasszal és ősszel is 100-100 ezer Ft kerül kiosztásra. A pályázatnak tartalmaznia kell a pályázó személyi adatait, a témavázlatot (a munka célját, módszereket, időtartamát és a várható eredményeket maximum két oldalban), a költségtervet és a tanszéki konzulens tanár ajánlását. Részletes tájékoztató a pályázatról és a témakörökről dr. Tóth Lászlótól kérhető (tel: 26/373-824; e-mail: ltoth@mme.kut.zpok.hu), vagy az MME titkárságán

(1121 Bp. Költő u. 21.)

Felhívás

Az MME V. Tudományos Ülése

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1999. október 29-31. között rendezi meg V. Tudományos Ülést, Budapesten. Ez a nemzetközi konferencia lehetőséget kínál a hazai és külföldi madártani kutatások legújabb eredményeinek bemutatására az ökológia, etológia, viselkedésökológia és természetvédelem terén egyaránt. A konferencián magyar vagy angol nyelvű előadással és poszterrel lehet részt venni. Külön szekcióban tervezzük bemutatni a Bird-Life International tagszervezeteinek a veszélyeztetett madárfajokkal kapcsolatos kutatási eredményeit.

Az eseménynek különös aktualitást ad az, hogy az MME 1999-ben ünnepli megalakulásának 25 éves évfordulóját. Az évforduló rendezvényeinek sorában fontos szerepe van a Tudományos Ülésnek, ahol átfogó képet kaphatunk az egyesület, illetve a tagság természetvédelmi tevékenységéhez kapcsolódó kutatásairól is.

Várjuk mindazok mielőbbi jelentkezését, akik a konferencián részt kívánnak venni. A programról és a részvételi költségekről 1999. márciusáig minden érdeklődőt tájékoztatunk.

Lapzártától lapzártáig

- November végén 220 birka került a Nagykovács Kft. tulajdonába.
- November 23-24-én egyesületünk megrendezte Csillebércen a IV. Nemzetközi Parlagisas-védelmi Konferenciát, amelyen 7 országból 40 fő vett részt.
- Elkészült a Vízimadár-védelmi

Szakosztály Bíbic nevű adatfeldolgozó programja. A programot az alábbi címen igényelhetik az MME Csoportok: Szabó Balázs 8640 Fonyód, Szivárvány u. 25.

• November 27-29-én rendeztük a Tanácsadó Testület ülését Csillebércen, ahol a résztvevők az egyesületünk érintő fontos kérdésekről (pénzügyek, szakmai programok, szervezetfejlesztés) fejtették ki véleményüket.

• A Tanácsadó Testületi ülésen az Elnökség rendkívüli elnökségi ülést tartott.

• A rendkívüli Elnökségi Ülésen döntés született egy új szervezeti egység, az MME Lepke-védelmi Szakosztályának létrehívásáról.

• December 19-én a budapesti TIT Stúdióban került megrendezésre a Mindennapi Madaraink Monitoringja program eredményeit értékelő megbeszélés, ahol több értékes nyereményt is kiosztottak a programban résztvevő tagok között.

• 1999-re, a gólya védelmének évére gondolva, karácsony előtt készültek el a fehér gólya védelmével és felmérésével kapcsolatos kiadványok, szórólapok, plakátok.

FIGYELEM

A Kétlű- és Hullóvédelmi Szakosztály sora következő közgyűlését 1999. február 20-án szombaton tartja 11 órai kezdettel a TIT Stúdióban (Budapest, XI. Zsombolyai u. 6. a Kosztolányi Dezső tér mellett).

Napirendi pontok:

1. Az 1998 évben végzett programok rövid ismertetése
 - Alpesigöte-védelem Észak-Magyarországon (Sziitta Tamás)
 - Keresztvipera-program Somogyban (Lazányi István)
 - Keresztvipera-program a Zemplénben és Szatmár-Beregben (Ézsöl Tibor, Somlai Tibor)
 - Mocsári teknős vizsgálata a Fertőn (Farkas Balázs)
 - Haragossikló-program a Szársomlyón (Dudás György)
 - Kétlűtűek és hullók elterjedésének országos térképezése (Péchy Tamás)
2. Az 1999. évi munkaterv megbeszélése
3. Vezetőségválasztás
4. Hozzászólások, egyéb ügyek
A szakosztály tagját és minden érdeklődőt szeretettel várjuk.

Jelentkezési Lap az MME V. Tudományos Ülésére

Név:
 Foglalkozás:
 Szervezet/munkahely:
 Levelezési cím:
 Telefon: Fax: E-mail:
 Kutatási terület:
 Előadással poszterrel veszek részt a konferencián.
 Előadás/poszter címe:

Kérjük, hogy a jelentkezési lapot a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület címére (1121 Budapest, Költő u. 21) küldje be, még akkor is, ha nem tudja milyen előadással/poszterrel kíván részt venni.

VERSENYFELHÍVÁS

Az MME dombóvári csoportjának Természet- és Környezetvédelmi Oktatóközpontja, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és a Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége az 1998/1999. tanévre meghirdeti a

„MADARAK ÉS FÁK NAPJA” ORSZÁGOS VERSENYT

A verseny célja: Verseny lehetőség biztosítása azoknak a természet iránt érdeklődő tanulóknak, akik tábori, szakköri, madarász sulis, természetjáró. programok során szerzett ismereteikről, terepi tapasztalataikról, megfigyeléseikről, csoportvetéledőn, közösségben szeretnének számot adni.

A verseny tartalma: Az 5-6-7. évfolyam tananyagához kapcsolódó természeti, környezetvédelmi, biológiai alapismeretek. Kaán Károly és Herman Ottó munkássága. A Hortobágyi és a Fertő-Hanság Nemzeti Park értékei. Általános madár- és élőhelyvédelem. Éjjeli és nappali ragadozók (madarak). Az év madara. 50 megadott madárfaj hangjának ismerete. Madár- és növényismeret (fák, cserjék, terések). Terepi munkához szükséges eszközök és kellékek ismerete és használata. Kiselőadás.

Nevezés: Iskolák, szakkörök, madarász sulik három fős csoportjainak jelentkezését várja a 12 körzeti központ.

Határidő: 1999. február 25.

A verseny alapirodalmát a tájékoztató körlevél tartalmazza, amit a csapatok a jelentkezés után kapnak meg.

A verseny fordulói:

1. Iskolai - házi versenyek: február 15-ig.
2. Körzeti fordulók: 1999. március 26. 9 óra
3. Országos döntő: 1999. május 8.

Helye: Molnár György Általános Iskola
7200 Dombóvár, Hunyadi tér 23.
Tel: 74/466-746

A körzeti versenyt lebonyolító helyszínek, címek:

1. Kiss Balázs 3700 Kazincbarcika, Herbolyai u. 5.
2. Vértes Imréné 4400 Tiszavasvári, Arany J. u. 5.
3. dr. Budayné dr. Kálóczi Ildikó 4042 Debrecen, Sumen u. 2.
4. Horváth Ernő 5211 Tiszapüspöki, Fő u. 85.
5. Gilly Zsolt 6000 Kecskemét, Liszt F. u. 19.
6. Sára Endréné 6725 Szeged, Boldogasszony sgt.
7. Kosztolányi Istvánné 2000 Szentendre, Alkotmány u. 12.
8. Halmai Gáborné 7100 Szekszárd, Mártírok tere
9. Ötvös Károlyné 7625 Pécs, Tettye tér 8.
10. Pozsik Lajos 8900 Zalaegerszeg, Rákóczi u. 49-53.
11. Takácsné Kovács Anikó
8000 Székesfehérvár, Jókai u. 20.
12. Fersch Attila 9435 Sarród, Pf. 4.

A csapatok a településükhöz legközelebb eső központnál jelentkezhetnek.

TÁBOROK

TERMÉSZETVÉDELMI ÉS ORNITOLÓGIAI TÁBOR

Helyszín: Dombóvár - Tüske - horgásztavak

Időpont: 1999. jún. 23-27, jún. 28-júl. 2.

Elhelyezés: sátor (saját sátor is lehet), faházban 10 fő,

Ellátás: napi 4 étkezés,

Program: madárgyűrés, faunisztika, zoológia, botanika, mikroszkópiálás, köpethatározás, két busz kirándulás (Kelet - Mecsek Tájvédelmi Körzet, Abaliget - Orfű)

Költség: 6000 Ft/fő, teljes ellátással és buszköltséggel

Érdeklődni: Nagy Sándor (nappal: 74/466-746, 18 óra után: 74/460-801)

MADÁRGYŰRŰZŐ ÉS ORNITOLÓGIAI TÁBOR

Helyszín: Dombóvár - Tüske: Madárvárta

Ideje: 1999. aug. 16-22.

Elhelyezés: sátor, faház

Költség: napi 850 Ft/fő

Program: bodzás gyűrés, faunisztika.

Érdeklődni: Nagy Sándor (nappal 74/466-746, 18 óra után 74/460-801)

Belépési adatlap

Felismerve a természetvédelmi törekvések fontosságát, valamint megismerve az MME célkitűzéseit, támogatni kívánom az egyesület munkáját. Kérem felvételemet az MME tagjainak sorába!

Név:

Lakcím:

Születési dátum: Tel.:

- tanuló, nyugdíjas
 adófizető
 pártoló tag
 családi tagság

Minimális tagdíj:

500 Ft/év
800 Ft/év
1600 Ft/év
1000 Ft/év

A családi tagságot választó családok között év végén
5 db társasjátékot sorsolunk ki.

Családi tagok:

Név: Szül. dátum:

- A tagdíjat a mellékelt csekken befizetem.
 A tagdíj befizetéséhez csekket kérek.
 A választott tagdíjat betétszámlámról az MME 11712114-20011215 számlájára átutalom.

Szeretném ismerőseimhez, barátaimhoz is eljuttatni az MME szórólapját, ezért kérem, hogy részemre darabot postázzanak!

..... dátum aláírás

Kérjük, hogy a kitöltött szelvényt az MME-nek
(1121 Budapest, Költő u. 21.) küldje vissza!

Családi tagság – előnyös választás

ORNITOLÓGIAI TÁBOR

Helyszín: Pacsmag (Tamási - Adorjánpuszta) Erdei iskola

Elhelyezés: Kőépületben 10-10-4 személyes szobákban, illetve saját sátorban. Az épületben is szükséges felszerelés 1 db lepedő és hálósák.

Program: Madármegfigyelés, gyűrűzés, köpethatározás, botanika, kirándulás a rétszilasi halastavakhoz (fakultatív), előadások, terepi határozás, odútelep gondozása.

Időpontja: 1999. júl. 1-29-ig folyamatosan az időpont megkötése nélkül.

Érdeklődni: Molnár Zoltán (7090 Tamási, József A. ltp. 13. 74/470-817)

Időpont: Júl. 31-aug. 4., aug. 5-9, aug. 10-14, aug. 15-19. Érkezés az első nap 11 óráig, távozás a záró napon 18 óráig.

Érdeklődni: Nagy Sándor (7200 Dombóvár, Dombó P. u. 42/a.

Tel.: 74/466-746, 74/460-801).

Iskolai szakkörök (természetjáró, természetvédő madarász sulis) jelentkezését is várjuk.

Költség: A júliusi turnusnál érdeklődni Molnár Zoltánnál.

Augusztusban turnusonként 5500 Ft/fő

(5 nap) vagy napi 1100 Ft/fő.

A költség tartalmazza a szakmai programot (kivételesen útiköltség, belépők), étkeztetést és szállást.

TERMÉSZETVÉDELMI TÁBOR

GARBOLCON

Már vár a tábor Garbolcon a Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetben, a Kis-Tur folyó partján.

Ezen a területen festői öreg erdők, tágas rétek és a kanyargós folyócska találkozik és nyújt lehetőséget a természet élőlényeiének és jelenségeinek megfigyelésére játékos, szórakoztató formában. Szakemberek segítségével, egész hétre változatos programot nyújtunk, melyben a madárgyűrűzés éppúgy szerepel, mint a bagolyköpet-vizsgálat, vadászati ismeretek, terepi kutatás és túrák, íjászat, pónilovaglás, vagy éppen gyógynövény és gombaismeret.

A természetvédelmi táborok mellett májusban erdei iskolát, a nyár folyamán pedig kérekpáros vadász és természetvédelmi, valamint indián kézműves tábort is szervezünk.

Szálláslehetőség kőépületben vagy sátrakban igény szerint.

Helyszínen történő főzéssel napi ötszöri étkeztetést biztosítunk, valamint zuhanyozók és angol WC áll a táborozók rendelkezésére. A táborba jutást segíti az útiköltségtérítés és a vasútállomásról autóbusszal történő oda- és vissza szállítás.

További információk: Petrilla Attila oktatóközpont-vezetőtől (4432 Nyíregyháza, Boglárka 21.) levélben, vagy a 20/9268-570-es telefonon.

Mit nyújt Önnek az MME?

A tagsági díj befizetése után Ön egy csomagot kap, amely tartalmazza

- a tagsági igazolványát,
- egy ismertetőt a szervezet felépítéséről,
- a látogatásra kijelölt, MME érdekeltségű területek listáját,
- az MME kiadványainak listáját,
- a Madártávlat c. folyóirat legutóbbi számát,
- szórólapot,
- a Madarak és madarászok c. kiadványt,
- 14 éven aluli tagjaink kézhez kapják a Madarász Suli ismertetőjét (családi tagság esetén is).

A továbbiakban:

- Kézhez kapja a Madártávlat c. folyóiratot.
- Részt vehet az egyesület rendezvényein.
- Táborainkban, madárvártáinkban megismerkedhet a madár- és természetvédelem kérdéseivel.
- Kedvezményesen hozzájuthat az MME saját kiadású könyveihez, plakátjaihoz, egyéb kiadványaihoz.
- Hozzájuthat magyar és idegen nyelvű szakirodalomhoz.
- Kiterjedt tagságunknak köszönhetően lehetősége nyílik arra, hogy kapcsolatot teremtsen hasonló gondolkodású emberekkel.
- Lehetőséget kap arra, hogy ismereteit a madarokról kibővítsé, elmélyítse.
- Kedvezményesen látogathatja az MME érdekeltségű területeket.
- Az Interneten való jelenlétünknek köszönhetően részt vehet egy madarász levelezőlistán.
- A családi tagságot választó tagok között minden év végén ajándékokat sorsolunk ki.
- 14 éven aluli tagjaink részt vehetnek a Madarász Suli programjaiban.

HIRDETÉSEK

Madaras könyvek kaphatók, illetve előjegyezhetőek.

Marián Miklós (szerk) A Dél-Alföld madarvilága 1980

Schmidt Egon: Madarokról mindenkinek 1972

Béldi Miklós: Madarász szemmel a Kárpátokban 1970

P-M-H: Európa madarai 1969

Radetzky Jenő: Madarokról tájakról Fejér megyében 1984

Haraszthy L (szerk.) Magyarország fészkelő madarai 1984

Homoki Nagy István: Hegyen Völgyön 1966 Aquila 1952-1955-ig (a 79-es hiányzik) egyben

Megvételre keresem 1950 előtti Aquilákat, és a Kócsag valamennyi számát. Berdó József 6326 Harta, Rákóczi F. u. 32. Tel: 78/408-172

Bemutatkozik az MME Csongrád megyei Csoportja

Bár a Csoport jelenlegi formájában 1996 áprilisa óta működik, tevékenységének kezdetei 1962-re nyúlnak vissza. Ekkor alakult meg a TIT Csongrád Megyei Szervezetének Madártani Szakköre dr. Beretzk Péter, a neves ornitológus vezetésével. A Szakkör tagjai 1974-es megalkulásakor mind beléptek a Magyar Madártani Egyesületbe. Az itt dolgozó természetvédők hozták létre a MME Szegedi és Újszegedi Helyi Csoportjait. A fent említett két csoport a Pusztaszeri és a Hódmezővásárhelyi Helyi Csoportok csatlakozásával hozta létre 1996-ban a Csongrád Megyei Helyi Csoportot, a hatékonyabb közös munka reményében. Aktív, fizető tagjaink száma több, mint 150 fő, de a munkánkat alkalmilag segítő, összefogóteleviteinket alkalmilag látogató szimpatizánsok száma ennél lényegesen magasabb.

Munkánkat több tevékenységi területre lehet besorolni, legfontosabbak a kutatási, aktív természetvédelmi és ismeretterjesztési feladatok.

Az iskolai oktatásban véleményünk szerint nem kap kellő hangsúlyt a környezeti nevelés, ezért több ismeretterjesztő és oktatási programot rendezünk érdeklődő gyerekeknek, de felnőtteknek is. Minden évben több tábort szervezünk, melyek közül legnagyobb a Természetvédelmi és Ornitológiai Tábor (TOT), melyben évente 200-300 iskolás ismerkedik a természettel. Idén tizenötödik alkalommal került sor a TOT megrendezésére Kömpöcön, a Kiss Ferenc Csongrád Megyei Természetvédelmi Egyesület (CSEMETE) oktatóbázisán. Rendszeresen vezetnek tagjaink iskolai csoportokat természetvédelmi területeken, szerveznek kirándulásokat. Madarász sulit és középiskolás természetvédő tanfolyamot tartunk Szegeden és Hódmezővásárhelyen. Ismeretterjesztő előadásokon találkozhatnak tagjaink havi 2-3 alkalommal Szegeden a TIT székházában és a Bartók Béla Művelődési Központban. Az előadásokról a helyi sajtón keresztül az érdeklődők is értesülhetnek. Ezenkívül iskoláknak is tartunk diavetítéseket, rendező biológia vagy osztályfőnöki óra keretében. Az ingyenes előadásokat mintegy 1500 diából álló archívumunk segíti. Eddig több, mint ezer előadás hangzott el! A szegedi Bálint Sándor Művelődési Házzal közös Természetvédelmi Hét és Kiállítás programra évente kerül sor.

Természetvédelmi munkánk két fő vonala a területek és a fajok védelme. Ennek része a védett területek megfigyelése (monitoringja), tagjaink a megye valamennyi védett területén végeznek megfigyeléseket, a jelentősebbeken (Szegedi Fehértó, Mártélyi TK, Csaj-tó stb.) heti rendszerességgel. A program csatlakozik a Fontos Madárélőhelyek programjához és az MME dán rendszerű madármonitoring programjához is. A megfigyeléseket eljuttatjuk az illetékes természetvédelmi hatóságoknak, programközpontoknak. A fentiekben kívül védelemre érdemes területek felkutatását is végezzük a Dél-Alföldön. Eddig mintegy félszáz védelemre érdemes területet találtunk, többnek a védettségét is sikerült kiharcolnunk (ilyen pl. a Pitvarosi Puszták TK, a Cserebökényi Puszták TK, Kisteleki Tóalj és Müller-szék helyi jelentőségű védett terület).

Veszélyeztetett fajok aktív védelme során több madárfaj fennmaradását próbáljuk segíteni működési területünkön. A szalakóta-program mesterséges fészkekkel telepíti a fajt, jelenleg mintegy 150 D-odúnk működik, melynek közel felét szalakóták lakják! A kék- és vörös vércsék, erdei fülesbaglyok telepítése mesterséges költőládákkal történik. Fehérgólya-védelmi programunk a veszélyeztetett fészkek felmérését, műfészkek építését végzi. Sziki fészkelő madárfajok védelmét és felmérését is végezzük. Réttisai-védelmi és telepítési programunk 3 éve indult, azóta újra költ a faj a megyében, két párban. Énekesmadarakat is telepít a Csoport mesterséges odúkkal, mert megyénk igen szegény a természetes odúkból gazdag erdőben. Mintegy 1000 odú kezelését végezzük 12 különböző területen. Dr. Kókai Károly állatorvos tagunk sokszor műtéti segítséggel végzi a sérült madarak mentését.

Az aktív védelemmel párhuzamosan több tagunk végez tudományos igényű kutatómunkát. Programjaink között szerepel vagy szerepelt a gyurgyalagok, az erdei fülesbagoly, a szikes tavak költő madárfajainak, a parti madarak vonulásának, a szerecsensirálynak, ökológiai izolátumoknak és a városi madárvilág vizsgálata. A csoport tagjai végezték és végzik az 1958 óta folyó országos fehérgólya-felmérés és védelmi munka vezeté-

Rendszeresen megrendezzük a megyében a TOT-ot.

Szerző felvétele

sét. Aktívan részt veszünk a madárvonulás-kutatásban, itt folyik az országban legrégebben parti madarak gyűrűzése (1986 óta a Fehér-tavon). A telepítések kapcsán intenzíven vizsgáljuk a szalakóta és a kék vércse költésbiológiáját és megtelepítésük környezeti igényeit. Az idei évben indult kis őrgébicscel kapcsolatos programunk.

Kiadványaink közül 1971-től 1981-ig kilenc száma jelent meg a „Pusztá” című periodikának, mely később országos lap-pá vált. 1980-ban a Somogyi Könyvtár adta ki a 27 tagunk által írt „A Dél-Alföld madárvilága” című 258 oldalas könyvet 1300 példányban. 1995-ben ugyancsak a Somogyi Könyvtár jelentette meg tagunk, Jakab Béla „Beretzk Péter munkássága” című bibliográfiát. 1992 óta változó rendszerességgel jelenik meg „Himantopus” című újságunk.

Valamennyi programunkat társadalmi munkában segítik tagjaink, munkájukért sem anyagi, sem természetbeni juttatásban nem részesülnek. A Csoport munkáját dr. Molnár Gyula elnök, dr. Kasza Ferenc alelnök, Lovászi Péter titkár valamint Barkóczi Csaba, dr. Kókai Károly, Kotymán László, Mészáros Csaba, Nagy Tamás, Puskás Lajos, Tajti László, Veprik Róbert titkárhelyettesek irányítják. Legnagyobb támogatóink a KKA „h” kerete, a Gyermekek és Ifjúsági Alapprogram, a Szegedért Alapítvány, a Soros Alapítvány, Szeged Megyei Jogú Város, a Szatuna Kft. A Bartók Béla Művelődési Központ és a TIT termeket biztosít, a Média-Mix Könyvkiadó pedig számítógéphasználati, fénymásolási, internetezési lehetőséggel segít. Köszönettel tartozunk nekik.

Lovászi Péter

Az Ön 1%-a nekünk nagyon sokat jelent!

1998-ban egészen pontosan 5 258 465 forintot. Ez az összeg jól jellemzi egyesületünk társadalmi elfogadottságát, hiszen messze a legmagasabb minden egyéb más természetvédelmi szervezet részére felajánlott támogatás közül.

Az összeg egyik felét szervezeti egységeink munkájának segítésére, a másik felét pedig fajvédelmi programjaink támogatására fordítottuk.

Mindenkit köszönet illet, aki felajánlásával segítette eredményeink elérését.

Kérjük, járuljon hozzá idén is természetvédelmi munkánk sikeréhez, ajánlja fel szervezetünk részére személyi jövedelemadójának 1%-át!

Budapesti Csoport tagjai figyelem!

A Csoport gólyavédelmi felelőse illetve területi koordinátora Tamás Ágnes 1122 Budapest, Gaál József út 14/b

Tel.: 3560-218

A Budapesti Csoportnak 1999-ben az alábbi településeken kell elvégeznie a gólyaszámlálást: Újlengyel, Dánszentmiklós, Pusztavacs, Hernád, Pilis, Monor, Üllő, Maglód, Ecsér, Mende, Sülysáp, Uri, Gomba, Bénye, Monori-erdő, Tápiószecső, Nagykáta, Farnos, Tápiógyöngye, Tápióbicske, Tápiószele, Pánd, Káva, Tápiószentmárton, Tápiószőlős, Szigetszentmiklós, Dunaharaszti, Taksony, Alsónémedi, Dunavarsány, Délegyháza, Majosháza, Tököl, Szigetcsép, Szigetújfalu, Szigetszentmárton, Ráckeve, Makád, Dömsöd, Pereg, Kiskunlacháza, Halásztelek, Gyál, Felsőpakony, Bugyi, Apaj, Sári, Dabas, Gyón, Dabas-szőlők, Újhartyán, Inárcs, Ócsa, Vecsés, Alsópakony, Vasad, Csévharaszt, Nyáregyháza, Újszilvás, Abony, Törtel, Körösetetlen, Cegléd, Nyársapát, Csemő, Mikebuda, Hantháza, Albertirsa, Ceglédbercel, Örkény, Táborfalva, Tatárszentgyörgy, Sarlóspusztá, Lórév.

Kérjük aki a fenti helyiségek valamelyikében el tudja végezni a gólyaszámlálást értesítse a fenti címen vagy telefonszámon Tamás Ágnest.

Tisztelt tagtársak!

Országos szinten eddig viszonylag keveset tudunk a különböző baglyok táplálkozásáról, ezért kérek mindenkit, hogy küldjön bagolyköpeteket számomra; megfelelő köpetmennyiség esetén a kapott adatok alapján talán többet lehetne meg tudni a témáról.

Kérem, ne hagyja elveszni a bagolyköpetben rejlő információt! Ha bagolyköpetet talál, juttassa el hozzám, vagy – ha ez nehezen megoldható – a titkárságra Fidirich Róberthez, a következő adatok kíséretében: gyűjtő neve, címe, gyűjtés időpontja, mennyi idő alatt gyűlt össze, bagolyfaj, példányszám, pihenőhely/fészek, gyűjtés helye és környezete, község, községrész (templom neve) terület neve, 100 m-es körzet élőhelyi jellemzői, 1 km-es körzet élőhelyi jellemzői.

Amennyiben valaki hajlandó rendelkezésemre bocsátani feldolgozott adatokat, a fentiekben kívül adja meg a zsákmányállatok faj szerinti példányszámát.

Köszönettel:

Holczer Lőrinc
2083 Solymár Toldi u. 37.

Megfejtés

Folyóiratunk V. évf. 5. számában megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése: kenderike, cinege, kakukk, vándorsólyom, mezei pacsirta, örvös galamb

Nyertesek

A helyes megfejtők közül Pásztor János Attila albertirsai és Halmai Erika hosszúhetényi lakosok nyerték: **Bálint Zsolt A Kárpát-medence nappali lepkéi** című könyvét, melyet postán küldünk el. Gratulálunk!

Szintén ennek a számnak a hátsó borítóján jelent meg a fiókafotó-rejtvény, melynek helyes megfejtése: bakcsó, bíbic, barátcinege (ez a becsapós: odúlakó) és dankasirály

Nyertes:

A fiókafotó-rejtvény helyes megfejtői: Balla Dániel, Berkes Dóra, Főző László, Hegedűs Iván és Nagy Lajos debreceni lakosok, akiknek megküldjü a meglepetés csomagot. Gratulálunk!

HIRDETÉSEK

Eladó: a Madártávlat 1997-es és 98-as teljes évfolyama. Érdeklődni: 333-0199

Vadonatúj KOWA TSN-823 teleszkóp, 50xWW okulár és SKUA case eladó 10 hónap garanciával.

Ugyanott MANFROTTO 128RC fej, 344B állvány és 402-es vállsúly eladó, szintén új.

Érdeklődni: Fogarasi Péter 34/339-099

Gyűrűzők figyelem! Ragadozó madarak fogásához 1x1 méteres kockaháló barna és fekete színben eladók. 15x15 cm-es lyukbőségű 3000 Ft/db, 10x10 cm lyukbőségű 3500 Ft/db. Egyéni kívánságra is vállalom háló elkészítését. A gyűrűzőengedély számát kérem megadni! Fizetés utánvétellel. ifj. Kiss János 7627 Pécs, Hársfa út 219/1, tel.: 72/496-949

Eladom a 8-20 x 50-es Exakta típusú, garanciális zoom távcsövet és ASAHI PENTAX Spotmaticmenetes, tükröreflexes - fényképezőgépet. Esetleg teleobjektív (zoom) cse-re is érdekel.

Tel: 06-34/488-565 esti órákban Ujszászi György

Rendelkezési nyilatkozat

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Adószám: 19001243-2-43

Rendelkezési nyilatkozat

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Adószám: 19001243-2-43

Rendelkezési nyilatkozat

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Adószám: 19001243-2-43

Rendelkezési nyilatkozat

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Adószám: 19001243-2-43

Rendelkezési nyilatkozat

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Adószám: 19001243-2-43

Rendelkezési nyilatkozat

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Adószám: 19001243-2-43

Mindennapi Madarak Monitoringja (MMM) 1998-ban, biztató kezdet és nagyszerű lehetőségek

1998 tavaszán a Madártávlatban hirdettük meg az MME új, minden madarat ismerő tagtárs számára elvégezhető Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) programunkat, amely elsősorban a gyakori madárfajok rendszeres országos felmérésén alapul. Az MMM programunk eredményei messze a határainkon túl is nagy érdeklődésre tartanak számot, hisz az általunk nyert tapasztalatok alapján kívánja az Európai Madármonitoring Tanács (EBCC) a gyakori madarak monitoringját Európa minden országában beindítani. A „kirakatban” vagyunk tehát, amely nagyszerű dolog, hisz idén 25 éves Egyesületünk és tagsága, Európa madarokat és természetet szerető-védő közössége számára mutathatja meg, hogy a madarak és élőhelyeik megőrzése és védelme szempontjából kulcsfontosságú monitoring információk gyűjtésében tud közvetlenül hozzájárulni egy új európai rendszer kiépüléséhez.

Az MMM program során az ország egész területén folyik a felmérőmunka úgy, hogy a résztvevők egy általuk kijelölt nagyobb területen (minimum 100 km² nagyságú) belül egy véletlen alapján kiválasztott 2.5x2.5 km-es négyzetben, 20 kiválasztott pont 100-m sugarú körzetében felméri az 5 perc alatt látott madárfajokat és számukat, valamint az élőhelytípusokat. A számlálásokat évente két alkalommal ismétlik meg április 15 és június 10 között.

Van egy jellemzője az MMM programnak, ami az olvasó számára is feltűnő lehet. Ez a véletlen területkiválasztás. Amikor azt szeretnénk, hogy minden főbb élőhelytípusú területen, függetlenül attól, hogy tetszik vagy nem tetszik nekünk, annyi négyzetben mérjük fel a madarokat, mint amilyen gyakori az adott élőhelytípus Magyarországon, akkor a véletlen választás segít a számunkra. Természetesen az is fontos, hogy az ország minél több pontján tudjunk a véletlen alapján területet kijelölni és felmérni, hisz ennek fényében nemcsak az élőhelyek, hanem azon belül/felül a különböző tájak, tájegységek jellemzőit és változásait is tudjuk figyelni, monitorizálni a madaraink alapján.

1998-ban 347, véletlen alapján kiválasztott 2.5x2.5 km-es négyzetre érkezett be jelentkezés 225 tagtársunk részéről, amely 2150 km² nagyságú terület, hazánk összterületének 2.3 %-a. A véletlen alapján történt területkijelölés révén, a hazai főbb élőhelytípusokon, azok arányainak megfelelő számban kezdődhetett meg a felmérés, amely révén a nyert adatok nemcsak az ország, sajnos kis részét jelentő védett és természetes élőhelyein, hanem Magyarország jelentős részét kitevő mezőgazdasági, ipari és lakott településeit is magába foglaló területeire is kiterjedt. Sajnos a nyomdai nehézségek miatt későn megjelent felhívás miatt sok jelentkező későn kapta meg a szükséges anyagokat, így feltehetően ezen fő ok miatt csak 127 2.5x2.5 km-es négyzetben tudta a 95 felmérő elvégezni a munkát (az ország 0.8%-a) (1. ábra), amelyek

száma azonban így is meghaladta várakozásainkat. Az Európai Madármonitoring Tanács (EBCC) 1998 októberi ülésén gratulált az eddig elért eredményekhez és további szakmai és az RSPB révén anyagi segítséget ígért a munka folytatásához.

Mennyire lehet ez a program alkalmas az országos helyzet vizsgálatára, kérdezheti az olvasó? Egy rövid példa segít megítélni munkánk értékét. A választásokkal, pártnépszerűséggel kapcsolatos közvélemény-kutatásokról gondolom mindenkinek megvan a maga véleménye, azonban azzal sokan egyetértenek, hogy a vizsgált pártok támogatottságában mutatkozó jelentős, 10%-ot meghaladó különbségek általában jól jelzik a valós állapotokat. Ezen vizsgálatok a 8.1 millió szavazatra jogosultból ténylegesen szavazó 3.7-4.5 millió állampolgár közül kiválasztott 1000-5000 személy megkérdezésén alapul zömében. Ez azt jelenti, hogy a ténylegesen szavazók kb. 0.1%-át kérdezik csak meg. A becslés pontossága a megkérdezettek száma mellett jelentősen függ attól, hogy a különböző társadalmi és gazdasági helyzetben élők közül kiket és mekkora számban kérdezik meg.

Esetünkben a Magyarország területére eső 15221 négyzet közül 127-et „kérdtünk” meg, mértünk fel, ami 0.8 % és a felmért négyzetek élőhelyi jellemzői is közelítik az országos arányokat. Mint ahogy az a 2. ábrán látható, a lakott területek, ipari, kereskedelmi és közlekedési területek, valamint a természetes gyepek, cserjések országos arányukhoz képest nagyobb mértékben, míg a mezőgazdasági területek esetében attól kisebb mértékben kerültek felmérésre, amely jelzi azt, hogy mely élőhelyek esetében szükséges a felmérés bővítése.

Vannak még azonban régiók, ahol szükséges volna további területeken a felméréseket beindítani, hogy területileg is jellemző képet kaphassunk a madárállomány helyzetéről.

A hazai 196 rendszeres fészkelőfajból 167-et mértünk fel.

A programban résztvevők összesen 176 madárfajt azonosítottak munkájuk során. Munkánk és az alkalmazott módszer eredményességét jelzi, hogy a Magyarországon rendszeres fészkelőnek tekintett 196 madárfajból felmértünk 167 fajt (85%) mértek fel! Mivel a hazai főbb élőhelytípusokon azok arányaihoz közelítően folyt a felmérés, egységes módszer alapján, feltehetően először kaphatunk képet a hazai fészkelőmadárfajok gyakoriságáról az 1998-as adatok alapján.

Az 50 leggyakrabban megfigyelt madárfaj. A felmérési pontok körzetében és azokon átrepülve látott egyedek alapján. A fajok gyakorisága azt adja meg, hogy a 127 felmért négyzetben hány %-ban látták az adott fajt 1998-ban.

Sorrend	Magyar név	Latin név	Gyakoriság (%)
1	Seregély	<i>Sturnus vulgaris</i>	91
2	Mezei veréb	<i>Passer montanus</i>	90
3	Kakukk	<i>Cuculus canorus</i>	88
4	Fácán	<i>Phasianus colchicus</i>	88
5	Töviszúró gébics	<i>Lanius collurio</i>	87
6	Füsti fecske	<i>Hirundo rustica</i>	83
7	Mezei pacsirta	<i>Alauda arvensis</i>	83
8	Tengelic	<i>Carduelis carduelis</i>	77
9	Fülemüle	<i>Luscinia megarhynchos</i>	76
10	Fekete rigó	<i>Turdus merula</i>	76
11	Sárgarigó	<i>Oriolus oriolus</i>	74
12	Cigánycsuk	<i>Saxicola torquata</i>	74
13	Egerészölyv	<i>Buteo buteo</i>	71
14	Házi veréb	<i>Passer domesticus</i>	71
15	Zöldike	<i>Carduelis chloris</i>	70
16	Erdei pinty	<i>Fringilla coelebs</i>	69
17	Sordély	<i>Miliaria calandra</i>	69
18	Szécinege	<i>Parus major</i>	67
19	Vad gerle	<i>Streptopelia turtur</i>	66
20	Barátposzáta	<i>Sylvia atricapilla</i>	65
21	Balkáni gerle	<i>Streptopelia decaocto</i>	63
22	Szarka	<i>Pica pica</i>	60
23	Szajkó	<i>Garrulus glandarius</i>	54
24	Barázdabillegető	<i>Motacilla alba</i>	52
25	Citromsármány	<i>Emberiza citrinella</i>	51
26	Örvös galamb	<i>Columba palumbus</i>	50
27	Molnárfecske	<i>Delichon urbica</i>	50
28	Nagy fakopáncs	<i>Dendrocopos major</i>	50
29	Sárga billegető	<i>Motacilla flava</i>	50
30	Mezei poszáta	<i>Sylvia communis</i>	50
31	Dolmányos varjú	<i>Corvus corone cornix</i>	46
32	Csilpcsalpfüzike	<i>Phylloscopus collybita</i>	46
33	Barna rétihéja	<i>Circus aeruginosus</i>	44
34	Énekes rigó	<i>Turdus philomelos</i>	43
35	Fürj	<i>Coturnix coturnix</i>	43
36	Házi rozsdafarkú	<i>Phoenicurus ochruros</i>	43
37	Tőkés réce	<i>Anas platyrhynchos</i>	42
38	Gyurgyalag	<i>Merops apiaster</i>	42
39	Vörösbecg	<i>Erithacus rubecula</i>	40
40	Búbos pacsirta	<i>Galerida cristata</i>	40
41	Bíbic	<i>Vanellus vanellus</i>	40
42	Csicsórike	<i>Serinus serinus</i>	38
43	Búbosbanka	<i>Upupa epops</i>	38
44	Fehér gólya	<i>Ciconia ciconia</i>	36
45	Nádirigó	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	34
46	Vetési varjú	<i>Corvus frugilegus</i>	32
47	Dankasirály	<i>Larus ridibundus</i>	32
48	Szürke gém	<i>Ardea cinerea</i>	31
49	Vörös vércse	<i>Falco tinnunculus</i>	31
50	Foltos nádiposzáta	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	28

NÉHÁNY RITKÁN MEGFIGYELT FAJ ÉS GYAKORISÁGUK*

Sorrend	Magyar név	Latin név	Gyakoriság (%)
59	Kis őrgébics	<i>Lanius minor</i>	20
63	Ökörszem	<i>Troglodytes troglodytes</i>	18
68	Zöld küllő	<i>Pica viridis</i>	16
71	Partifecske	<i>Riparia riparia</i>	14
107	Haris	<i>Crex crex</i>	5
112	Szalakóta	<i>Coracias garrulus</i>	4
130	Nagy goda	<i>Limosa limosa</i>	3
139	Kanalaréce	<i>Anas clypeata</i>	2
140	Parlagi sas	<i>Aquila helica</i>	2
142	Cigányréce	<i>Aythya nyroca</i>	2
150	Barkóscinege	<i>Panurus biarmicus</i>	2
164	Kerecsensólyom	<i>Falco cherrug</i>	1

*A teljes lista 176 fajt tartalmaz. A felsorolásban csak a ritka fajok szerepelnek.

A bemutatott adatok alapján jól látható, hogy egy valamennyiünk számára fontos és ugyanakkor minden madarat ismerő számára elérhető, elvégezhető program az MMM. Reméljük, hogy 1999-ben újabb tagtársaink kapcsolódnak be a munkába és azok akik 1998-ban az időből való „kicsúszás” miatt nem tudták elvégezni a felmérést, 1999-ben is ugyanolyan lelkesedéssel kezdenek a munkába, ahogy azt 1998-ban tervezték. Fontos volna, hogy az ország azon tájain is növekedjen a felmért négyzetek száma, ahol 1998-ban még nem vagy csak néhány területet mértek fel.

A tapasztalataink alapján egy felmérő egy négyzet felmérését tudja nyugodtan és különös nehézségek nélkül felmérni, a lényeg, hogy minél több madarat ismerő vállaljon egy négyzetet.

A résztvevők számára a program biztosítja a szükséges térképeket, nyomtatványokat a hangfelismerést segítő kazettákat és 1999-ben is 40 db, sokak szerint az évszázad legjelentősebb európai ornitológiai felmérőmunkáját jelentő, EBCC Európai Madáratlasz kerül kisorsolásra a terepi felmérést végzők között.

A Madártávlat ezen számában mellékelt MMM jelentkezési lap részletes információval szolgál a bekapcsolódni kívánók számára és az MME központi irodájában is kézséggel állnak az érdeklődők rendelkezésére. Várjuk a további résztvevőket.

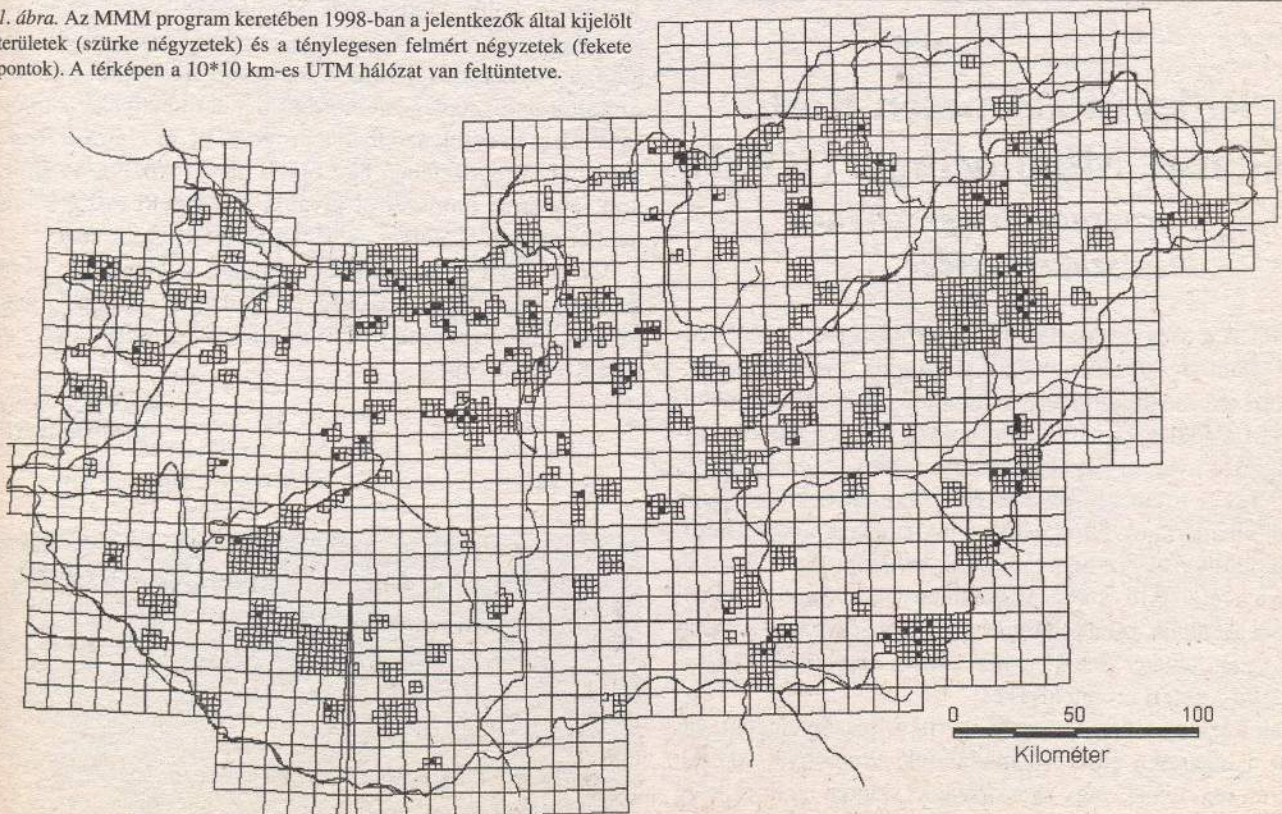
Végül és nem utolsósorban a program szervezői és az EBCC nevében szeretnénk köszönetet mondani az 1998-ban résztvevőknek:

Albert László, Argai Sándor, Bagdi Antal, Bakó Attila, Bakó Gábor, Ballabás Gábor, Bereczki Edit, Blaskó Árpád, Bóhm András, Bokorné Berki Mónika, Buka Sándor, Bukor Zoltán, Béres István, Bárdos Barnabás, Csonka Péter, Dolinay Tamás, Domján András, Dr. Hadarics Tibor, Dr. Lajos Balázs, Dr. Lajosné Dóka Tímea, Dávid András, Egyed Pál, Ellenbacher Zoltán, Farkas Péter, Fehér István, Fekete Sándor,

Felvégi Andrea, Fenyvesi László, Figura Jenő, Fogarasi Péter, Forgács László, Fröhlich Zoltán, Glász Tamás, Gruber Ágnes, Géczy Gábor, Habarics Béla, Hlogyik Zsuzsa, Holczer Lőrinc, Horváth Márton, Huszti Sámuel, Iga Benedek, Iszály Ferenc, Jakab Béla, Kapusi Krisztián, Kepes Zsolt, Kertész László, Kiss Alexandra, Kiss János, Dr. Kiss Zsolt, Koczka András, Kovács Attila, Kovács Sándor, Kovács Éva, Kurta János, Kókay Szabolcs, Laczkó András, Laczkó Gábor, Dr. Legány András, Lendvai Csaba, Lengyel Violetta Kata, Ludnai Tünde, Mogyorósi Sándor, Molnár Balázs, Musicz László, Müller Nimród, Nagy Gábor, Nagy Károly, Nagy Tamás, Őszi Zoltán, Pabar Zoltán Mihály, Pap István, Papp Ferenc, Riezing Norbert, Sali István, Schmidt András, Somogyi Zsolt, Soproni János, Sverteczki Emőke, Szabó Roland, Szakál Zoltán, Szecsődi György, Szele Ernő, Szentes Csaba, Szentirmai István, Szél László, Dr. Szép Tibor, Szász Henriett, Tislér Péter, Vancsek Ferenc, Varga Antal, Vasas András, Vértes Imréné, Weszelinov Ottó, ifj. Oláh János, ifj. Tamás István.

Az MMM 1998 december 19-én megrendezett első országos találkozásán, szigorúan a véletlen szabályait betartva, került kisorsolásra 40 db EBCC Európai Madáratlasz amelyet a következő felmérésben résztvevők kaptak meg: (Sorsolás sorrendjében) Ludnai Tünde (Battonya), Nagy Károly (Tiszabercel), Weszelinov Ottó (Debrecen-Józsa), Kovács Attila (Lovászpataj), Varga Antal (Helvécia), Soproni János (Brenbergbánya), Lajosné Dóka Tímea (Hajdúböszörmény), Laczkó Gábor (Mány), Ifj. Oláh János (Debrecen), Kókay Szabolcs (Budapest), Somogyi Zsolt (Eger), Egyed Pál (Karancslapujtő), Szél László (Monor), Géczy Gábor (Debrecen), Figura Jenő (Kozárd), Pabar Zoltán Mihály (Túrkeve), Fogarasi Péter (Tatabánya), Argai Sándor (Komárom), Szabó Roland (Nagybajom), Blaskó Árpád (Sződ), Kertész László (Budapest), Jakab Béla (Nagyecsed), Sverteczki Emőke (Székesfehérvár), Hlogyik

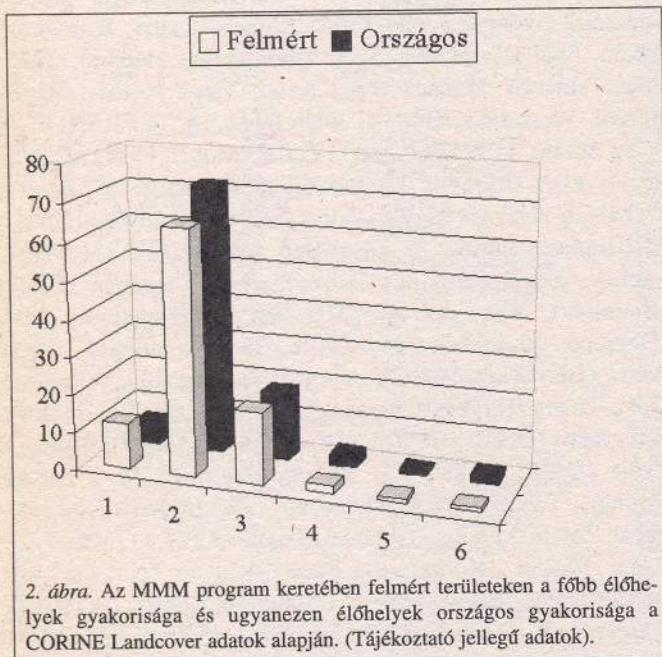
1. ábra. Az MMM program keretében 1998-ban a jelentkezők által kijelölt területek (szürke négyzetek) és a ténylegesen felmért négyzetek (fekete pontok). A térképen a 10*10 km-es UTM hálózat van feltüntetve.

Zsuzsanna (Tatabánya), Domján András (Szeged), Dr. Hadarics Tibor (Sopron), Holczer Lőrinc (Solymár), Ballabás Gábor (Tata), Iszály Ferenc (Tiszavasvári), Vancsek Ferenc (Várpalota), Nagy Tamás (Szeged), Lengyel Violetta Nikolett (Nádújfalu), Vasas András (Békéscsaba), Bokorné Berki Mónika (Érd), Fenyvesi László (Dinnyés), Bereczki Edit (Tiszavasvári), Bakó Gábor (Halásztelek), Fekete Sándor (Csévharaszi), Nagy Gábor (Gutorföldre), Fridrich Róbert (Bakonycsernye)

Gratulálunk a nyerteseknek és további élményekben gazdag terepi munkát kívánunk az MMM keretében.

Dr. Szép Tibor

2. ábra. Az MMM program keretében felmért területeken a főbb élőhelyek gyakorisága és ugyanezen élőhelyek országos gyakorisága a CORINE Landcover adatok alapján. (Tájékoztató jellegű adatok).

Ritka és Telepesen Költő Madarak Monitoringja (RTM)

A program átszervezésének szükségessége

Az RTM a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület első módszeres monitoring programja, mely a hazánkban fészkelő madárállományok monitorozását tűzte ki célul. Az RTM elsődleges célja, hogy hosszú távon naprakész információkat nyerjen a magyarországi fontos madárélőhelyeken fészkelő ritka, veszélyeztetett, valamint a kolonialis fészkelő madárfajok mindenkor állományának alakulásáról.

A programot 1992-ben indítottuk, s azóta eltelt időszak számos, s rendkívül értékes ismeretet nyújtott mind az MME szakmai munkája, mind pedig a hazai természetvédelem számára. Csak néhány példával illusztrálva szeretném röviden bemutatni az elért eredményeket.

A fajok tekintetében elsősorban a ritka, veszélyeztetett, valamint a telepesen fészkelő madaraink állományát sikerült felmérni, regionális, vagy akár országos szinten is. Ezek közé

tartozott valamennyi telepesen fészkelő vízimadár faj (kivéve a feketenyakú vöcsköt, a gulipánt és a gólyatöcsöt), a gyurgyalag és a partifecske, de tervezzük végre a vetési varjú korrekt állományfelmérését is. Veszélyeztetett fajaink közül országos szinten került felmérésre a cigányréce állománya, de mára már a haris legfontosabb költőterületei is lefedettek.

Az élőhelyek tekintetében elsősorban a fontos madárélőhelyek monitorozása volt a cél, melynek nagy részén folyt felmérés. Egyre több hegyvidékről is érkeznek adatok, így csak példaként a Zemplénről, és a Gerecséből is.

1992-ben, amikor a program indult, még egy, a honi madártan területén egyedülálló adatgyűjtési rendszerrel kezdte meg a működését, miszerint minden 2,5 x 2,5 km-es UTM négyzetben meghatározásra kerültek a főbb élőhely típusok. Ma, amikor a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszerrel megegyezően kell és érdemes működni, szükségessé vált e programunk korszerűsítése is. Az NBMR ajánlásai a természettudományok számos ágazatára kiterjedtek, így többek között a madártanra, valamint az élőhelyeink pontos besorolására is. Ez utóbbi az RTM program szempontjából is fontos, hiszen a felmérési egységek pontos élőhely tipizálása alapján további nagyon értékes információkat nyerhetünk saját munkánk, de a természet- és madárvédelem számára is az élőhelyekben bekövetkező hosszú távú változások tekintetében.

A fentieknek megfelelően az RTM-ben eddig alkalmazott felmérési módszerek annyiban módosulnak, hogy a felmendő UTM négyzeten belül meg kell határozni annak legfőbb élőhely típusait. Ehhez a Általános Nemzeti Élőhelyosztályozási Rendszert (Á-NÉR) alkalmazzuk. Ezt a módszert alkalmazzuk a MME legújabb, madárállományokat felmérő programjában is, a Mindennapi Madaraink Monitoringja programunkban.

Az MME Monitoring Központja által koordinált Ritka és Telepesen költő Madárfajok Monitoring programban való részvételre szeretném ezúton is felkérni valamennyi érdeklődő, a madarakat jól ismerő tagunkat. Bár a program elsősorban a nemzetközi jelentőségű madárélőhelyek monitorozását tűzte ki célul, azonban a program bárki számára nyitott, aki saját környezetében egy olyan nemzetközileg is elfogadott felmérési módszerrel kívánja a fészkelő madárállományokat felmérni, melyet az MME az RTM-el használ.

Bárhol lehet tehát felmérést vállalni, s jelentkezés esetén azonnal megküldjük a szükséges eszközöket (térképek, jelentőtlapok, útmutatók stb.). Várjuk a jelentkezéseket a Monitoring Központ címén.

Szimuly György
programvezető

A Monitoring Központ új címe és elérhetősége
Cím: 2890 Tata, Keszthelyi út 9. 3/5.
Postacím: 2890 Tata, Pf. 222
Tel/fax: (34) 480 484
Mobil: (30) 9 343 453
E-mail: monitoring@biosys.net

Újonnan felfedezett hazai növényünk: a berkli lizinka

Szomorad Ferenc

Az elmúlt néhány évben Magyarországon örvendetesen megnőtt a terepbotanikusok száma, s ez a sokáig Csipke-rózsika-álmát alvó florisztika újraéledését is jelentette egyben. Az 1990-es évek eleje óta az ifjú, jobbára huszonéves botanikusok számos jelentős felfedezést tettek, s ezen újdonságok között egyaránt szerepel ritka növények új hazai lelőhelyének felfedezése, hazánkból még nem ismert fajok kimutatása, illetve a tudományra nézve új fajok leírása. Rövid írásunkban most a Magyarország területéről eddig még nem ismert berki lizinkát, valamint a növény 1998-ban felfedezett soproni élőhelyét mutatjuk be.

A berki lizinka (régebbi magyar nevének a ligeti pénzlevelű) kis termetű, zölden áttelelő növény. Szára elheverő, a talajjal érintkező részen legyökerező, 10-45 cm hosszú. Levelei átellenesen állók, rövid levélnyelűek, tojásdadok, hegyesek. Az öttagú virágok hosszú, levélhólyajlajos cságyon egyesével helyezkednek el. A csészelevelek cimpái jellegzetesen ár alakúak, a párta sárga színű. A virágok május-június hónapokban (magasabb hegyvidékeken még július, esetleg augusztus hónapban is) nyílnak, rovarmegporzásúak. A termés gömbös, kb. 3 mm átmérőjű tok, érésének idejére a kocvány ívesen meggörbül.

A növény leginkább a hazánkban általánosan elterjedt pénzlevelű lizinkához hasonlít, attól azonban a felálló hajtás végéig, a hegyes, mirigyesen nem pontozott levelek, a keskeny, ár alakú csésze-cimpák, valamint a jóval kisebb virág is megkülönbözteti.

A berki lizinka Közép- és Nyugat-Európában elterjedt növény. Nyugaton síkdomb- és hegyvidéken egyaránt előfordul, Közép-Európában – így a Kárpát-medence térségében is – azonban már mindenütt hegyvidéki viszonyok között jelenik meg. Erősen árnyékos helyeken

nő, nedvességigényes faj lévén a kedvező vízellátottságú, törmelékeny talajú területeket kedveli. Elsősorban mészes talajokon tenyészik, jellemző élőhelyei a hegyvidéki éger- és kőrísligetek, apró erek, vízfolyások hordalékhalmai, ritkábban forráslápok, nedves rétek, vágásterületek. További – másodlagos – megjelenési helye az árnyas erdei utak nedves, szivárgó vizes rézsűje és árka.

Bár a múlt században, illetve a századelőn működő hazai botanikusaink a Kárpát-medence területéről jól ismerték a berki lizinkát, Trianon után – két teljesen bizonytalan adatot (Mecsek, Kisalföld) leszámítva – a növénynek egyetlen országhatáron belüli lelőhelye sem

maradt. A hazánkhoz legközelebbi előfordulások Szlovákiában a Gömör-Szepesi-érc-hegység, Ausztriában a Laj-

ta- és Rozália-hegység területére esnek. Ausztriában megtaláljuk még a növényt az országhatárral átszelt Soproni-hegység osztrák oldalán is, s ezen előfordulás érdekessége, hogy csak 2-3 km-re esik a Soproni-hegység hazai oldalán felfedezett populációtól.

A berki lizinka a Soproni-hegység vegetációtérképezési munkái során, 1998 június 30-án került elő. A Zsilip-árok

patakja mentén ezen a napon egy kb. 20 m²-es területet érintő előfordulásra (100-150 tő), majd két nappal később ugyanebben a völgyben – Bölöni János és Király Gergely társaságában – két, egyenként 1-1 m²-es kis állományra (összesen 20-25 tő) bukkantam. A növény mindhárom helyen gyér gypszintű, viszonylag erős záródottságú erdőben (patakmenti égerligetben, illetve az annak helyére telepített lucfenyvesben) tenyészik. A legnagyobb, égerligetbe eső állomány két patak összefolyásánál, a medrek közötti háton, a két kisebb – lucfenyvesbe eső – előfordulás közvetlenül a patakmeder melletti tereptörésen található.

A berki lizinka újonnan felfedezett populációjának fennmaradását egy esetleges erdészeti tevékenység veszélyeztetheti. Fontos mindezt megemlíteni azért, mert a lelőhelyeken, illetve azok közelségében idős, kedvezőtlen egészségi állapotú lucfenyvesek állnak, melyek letermelése (illetve a letermelést követően kialakuló vágásnövényzet) kedvezőtlenül hatna a növényre. A jövőben bármilyen erdészeti beavatkozás esetén törekedni kell az égeres állományrészek megőrzésére, az élőhelyek árnyaltságának biztosítására.

A berki lizinka előfordulásainak védelmének érdekében az illetékes természetvédelmi szakemberekkel a kapcsolatfelvétel megtörtént, s a növényt – mint aktuálisan veszélyeztetett fajt – tízezer forintos eszmei értékkel javasoltuk felvenni a védett növények jegyzékébe. ☒

Védett ragadozó madarak?

Marik Pál – Tóth Imre

Mielőtt a címben látható kérdőjel kapcsán az olvasóban kétségek támadnának, gyorsan leszögezzük, hogy a Magyarországon előforduló összes ragadozó madár faj (34) védett.

Jogilag.

Ennek ellenére sajnos még napjainkban is megesis, hogy egy-egy példányt felelőtlen puskás emberek lelőnek, vagy más esetben egyes gazdálkodók a fészükknél szándékosan zavarnak, hogy azzal a költést sikertelenné tegyék. Különösen az ún. „apróvadas területeken tapasztalni ez irányú magatartást, azok közül is főleg ott, ahol mesterséges fácán vagy tőkés réce tenyésztés, nevelés, valamint kibocsátás történik. A nagyszámú, gyakran több ezres nagyságrendű kihelyezett tenyésztett madár, már egyébként is durva beavatkozás egy adott élőhely faunájának rendjébe az ott élő fajok állományviszonyaiba, ezt még tetézik az ott megjelenő ragadozók elpusztításával.

Ha jobban belegondolunk, a mesterségesen feldúsított állományú „apróvadas területeken megjelenő ragadozók, legyenek azok akár madarak vagy emlősök, egy biológiaiilag teljesen szabályos, mondhatni normális viselkedést követnek. Nevezetesen, hogy amikor egy adott élőhelyen a zsákmányállatok száma hirtelen megemelkedik, ott könnyebb a táplálék megszerzése. Ez nem kizárólag hazai jelenség, bárhol más tájakon a legkülönbözőbb élőhelyeken is megfigyelhető. Például a kelet-afrikai szavannákon tömeges méreteket öltő sáskajárások alkalmával sokféle madár, hüllő, kétlélű és emlős, amíg a rajzás tart, szinte csak sáskákkal táplálkozik. Máskor, a hatalmas csapatokban megjelenő növényevő emlősöket követve, hamarosan felbukkannak az ott előforduló nagyragadozók. Mégsem akarja senki ezért az oroszlánokat, leopárdokat, de még a hiénákat sem kiirtani, mert jelenlétiük a biológiai egyensúly fenntartásában nélkülözhetetlen. Hazai példát is említve, egyes években, amikor a mezei pocok gradációja bekövetkezik, egy-egy területen, pl. lucernaföldön hihetetlen mértékben elszaporodik ez a kis rágcásáló. Ilyenkor rövid időn belül megjelennek ott a predátor fajok, a legkülönbözőbb madarak, gémek, kócsagok, gólyák, ragadozók, sirályok, baglyok és varjúfélék és bizonyítottan csak mezei pocokkal táplálkoznak.

A vadászati célból emberi beavatkozásal feldúsított állományú néhány madárfaj helyzete azért némileg más. A keltetőgépben „előállított, táppal nevelt „madarak között sokkal nagyobb arányú a beteg, vagy önfenntartásra képtelen egyed, mint a vad populációkban. Ezek egy része a természetbe kikerülve általában nem is életképes. Így talán nem túlzás az a kijelentés, hogy egy adott területre ezres nagyságrendben kihelyezett pl. fácán, a gyakorlatban róka etetést jelent. Az ott szintén megjelenő egyes ragadozómadarak csak a látványosabb részét mutatják egy folyamatnak, ezért is feltűnőbbek. Közülük első sorban a héját és a barna rétihéját üldözik, de más fajok is áldozatul eshetnek. Ennek az a különös veszélye (mindazon túl, hogy törvénysértő), hogy gyakran már a területre való kihelyezés előtt, a madarak költés-

Leölt és megcsönkített rétisas

Fotó: Péchy Tamás

idejében megkezdik az élőhely „ragadozó mentesítését. Ami nagyrészt abból áll, hogy az ott élő nagyobb termetű ragadozó madarakat fajra való tekintet nélkül, ha tehetik lelővik. Csak az utóbbi évekből néhány Békés megyei példa: 1994-ben és 1995-ben a Biharugrai TK határában a korra tavasszal fészket építő rétisast többször is zavarták, a fészkes fa törzsét baltával összevagdosták. Ennek következtében a sas pár végleg otthagya revírjét. 1995. június végén a Gyulavári melletti Gelvácserdőben egy fészken kotló darázsölyvet közvetlenül a tojások kelése előtt lőttek le. 1995. augusztus második felében a vadréce-vadászatok megkezdődése után, Újkígyós határában 1 pld. kékvércse tojó került elő, lőtt sérüléssel. 1996. július elején a

szabadkígyósi Nagyerdőben 1 pld. barna rétihéja hím pusztult el lelövés miatt. Ugyanezen a területen 1997. március elején 2 pld. egerészölyvet találtunk, melyeket lelőttek. 1996-ban Gyomaendrőd határában lőtt sebbel kézre került egy fiatal parlagi sas, ami a Górési madármenhelyre került. Legutóbb ismét Szabadkígyóson, 1998. február végén 1 pld. egerészölyvet lőttek meg sörétes fegyverrel. Ezekon kívül feltétlenül meg kell említenem a varjúfélék helyenként túlzott mértékű gyérítését is, ami már nem is „állomány szabályozás, hanem egyszerűen fajok irtása az ésszerűség határára is túl. Ennek következtében azok a fészket nem építő ragadozómadarak (vércsék, sólymok és baglyok), melyek elsősorban a varjúfélék elhagyott fészkeiben költenek, szintén veszélyeztetve vannak. Ma már ennek annyira súlyos következményeit látni, hogy pl. a vetési varjú, mint fészkelő, néhány területen ritka madárnak számít. Az 1997-ben végzett MME felmérés szerint pl. Csongrádban 47 pár (!), Baranyában kb. 650 pár, Békésben kb. 1500 pár vetési varjú költött. A túlzott mértékű „vadászat és mérgezés hatása a fészkelő kék vércse és vörös vércse populációk csökkenésében szinte azonnal bekezdett. A korábban évtizedeken keresztül stabil 2000 pár körüli hazai kékvércse-állomány 1997-re kb. 1300 párra zuhant. De ennek további elemzése már egy másik cikk témája lehetne.

Szinte bizonyos, hogy az itt felsorolt ismertté vált esetek csak a „jéghegy csúcsát képezik. Valamilyen módon jó volna elérni, hogy az idevonatkozó törvény betűit be is tartsák, vagy tartassák. Sokkal inkább az élőhelyek védelmével kellene foglalkozni, mint egyes fajok állományának erőltetett módon való „gyérítésével. A különböző jellegű élőhelyek pl. erdők, puszták, vizes területek megőrzése és azok lehetőség szerint az eredeti, természetes állapothoz közelítő kezelése mindenki érdeke.

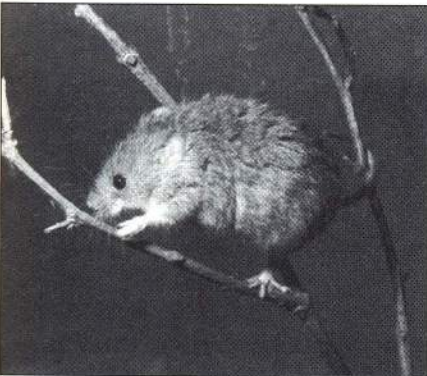
Szerencsére azért ma már egyre több az olyan gazdálkodó, aki a „működési területen élő valamennyi állatfajt, így a ragadozó madarakat is a természet részének tekintti. Aki nem csak szavakban, hanem tetteiben is természetszerető ember. Aki büszke arra, ha „területén valamilyen (ritka) ragadozó madár fészkel. Bízunk benne, hogy Ők vannak többségben! ☒

A törpeegér

Az elmúlt nyáron árokparti gázosan gömbölyű formájú, növényi anyagokból álló fészket találtam a csalán és a fekete üröm száraira erősítve. Milyen madár építhette – kérdezi Lakos Gábor Fótról.

A fészkek építője és tulajdonosa nem madár, hanem hazánk egyik legapróbb emlőse, a törpeegér volt. Ez a kis rágcsáló Magyarországon meglehetősen gyakori. Kedvelt tanyái az árokpártok, mezsgyék, nádszegélyek, gabonaföldek szegélyei, parlagon maradt földek magaskórós társulásai, télen behúzódik a pajták, szalmakazlak, szérűk környékre, néha az épületekbe. Késő ősszel és télen mezei pocokkal, erdei egerekkel együtt gyakran találtam a kukoricaszár kévékből rakott kupacokban is.

Az állatka bundája felül rozsdás vagy sárgás árnyalatú barna, néha egészen sötétbarna, hasoldala többnyire pizs-

A kis akrobata A szerző felvételei

kosfehér, ez a szín meglehetősen éles határral válik el az oldalaktól. Fülkagylói alig állnak ki a bundából, szemei sötétbarnák, farka hosszú, kapaszkodásra alkalmas, felül a hát színéhez hasonló, alul világosabb. A törpeegér súlya mindössze 5-9 gramm, de a nyár végén és kora ősszel, amikor bőségesen talál táplálékot, néhány grammot magára szedhet.

A törpeegér kitűnően kúszik, akrobatikus ügyességgel mozog a növények szárain, hosszú farkát néha majmok módjára tekeri köréjük. Amikor például nyáron a búzakalászt próbálja elérni, farkát a szár köré fonva biztosítja magát. Aktivitási ideje egyedenként változó lehet. Többnyire szürkület idején és éjszaka jár táplálék után, de a Velencei-tó közelében gyakran találkoztam tör-

peegerekkel napközben is. Ha meglepjük valahol, nem is ugrik, hanem szinte leejti magát a növényekről és pillanatok alatt eltűnik a sűrűben.

A törpeegeret a tudomány az 1970-es évek vége óta ismeri, amikor II. Katalin orosz cárnő 1768 tavaszán meghívta a neves természettudóst, Peter Simon Pallast a szentpétervári akadémiára és nyomban megbízta egy nagyszabású szibériai expedíció vezetésével. Pallas hat évig gyűjtött a zoológusok részére akkoriban még szinte teljesen ismeretlen vidéken és a magával hozott óriási anyagban számos törpeegér is helyet kapott. Feljegyzéseiben azt írta róluk, hogy helyenként olyan gyakoriak voltak, hogy az asztról lopkodták el a kenyérmorzsákat, de Pallas megfelelő türelemmel egy idő után rászoktatta őket arra is, hogy kézből vegyék el a felkínált csemegét.

A hazai egér- és pocokfélék többnyire a talajon mozognak, zömmel maguk ásta vagy már készen talált föld alatti járatokban élnek és ott nevelik fiókáikat is. A törpeegér szakított ezzel a „hagyománnyal”, felköltözött az „emeletre”, és növényi szálakból, nádlevelekből készített gömb alakú, öklömnyi fészket erősebb kórók, például a fekete üröm, máskor sűrűn álló nádszálak vagy gabonaszálak közé erősíti 20-120 cm-nyire a talaj felett. A nyáron található ún. alvófészkek átmérője 5-7 cm, azoké, amelyekben a nőstény a kölykeit neveli valamivel nagyobb, 7-10 cm. A fészkek belsejét apróra rágott növényi részekkel bélelik puhára. Az alvófészkeknek két oldalt nyíló bejárója van, a fiókás fészkeknek többnyire csupán egy. Előfordul, hogy elhagyott, üres madárfészkekre építenek. Évekkel ezelőtt Dinnyés közelében találtam olyan törpeegér fészket, amely a cserregő nádiposzáta otthonára épült, azt mintegy „megfejelte”.

Törpeegér

A törpeegér szaporodási időszaka a fészkepítés módjából következően szorosan összefügg a növényzeti adottságokkal. Nem véletlen, hogy németországi vizsgálatok szerint a legtöbb ellést augusztusban találták. A vemhes nőstények havonkénti megoszlását Piechocki a lap alján lévő táblázaton szemlélteti. („A” a vizsgált nőstények számát, „B” a közülük vemhesen talált példányok számát mutatja.)

A szaporodás fő időszaka Közép-Európában általában április és október közé tehető, a nőstények 21 napi vemheség után évente 2-7 alkalommal egyszerre általában 4-6 kölyköt ellenek. Ezek gyorsan fejlődnek, szemeik a 7. napon nyílnak, 16 napig szopnak, 4-5 hetesen ivarérettek. Maximális életkoruk 3 évre tehető, de az átlagos életkor valószínűleg csak hónapokban mérhető.

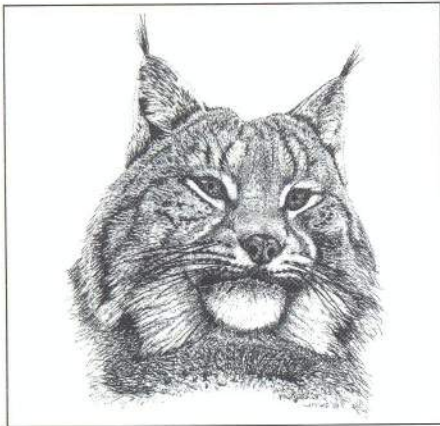
A törpeegér viselkedését igazán csak az állat természetes élőhelyét utánzó, megfelelő nagyságú, jól berendezett terráriumban lehet megfigyelni. Az állatok hamar szelídülnek, volt olyan törpeegerem, amelyik már három nap múlva először csipeszről majd az ujjaim közül is elfogadta a feléje nyújtott diódarabkát. A terrárium magas legyen, hogy a beállított nádszálakra az állat építeni tudjon. A pár megfelelő tartás mellett szaporodik is, táplálásuk különböző magokkal, gyümölcsökkel, kevés lisztkukaccal vagy vadon fogott rovarral nem nehéz. ☒

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
A	4500	1885	400	52	112	225	250	352	489	2400	4500	2300
B	-	-	12	15	40	111	130	120	184	484	32	11
%	-	-	3,0	28,0	36,0	49,0	52,0	36,0	38,0	20,0	0,7	0,5

Hozzászólás a „hiúz kérdéshez”

Nagy érdeklődéssel olvastam dr. Solti Béla 1998. november-december számában megjelent cikkét. A tanulmány második része hegységeként részletezi a hiúz magyarországi előfordulását. A közölt adatok kizárólag az 1980-as, 1990-es évekből származnak és egyetlen kivételként csak az 1915-ös Pilisi-hegységi előfordulást említi meg.

Az 1960-as évek második felében és az 1970-es években kutatási feladatnak megfelelően a Zalaegerszegi Állami Gazdaságban a Vasi-hegyhát fennsíkján Hagyárosböröndön nagyüzemi talajcsö-

Hiúzportré

Grafika: Matyikó Tibor

vezési (drénezési) kísérleti területet rendeztem be. A műszaki-, kivitelezési munkák végrehajtása után közel 20 éven keresztül csaknem minden héten bejártam az egész, kb. 600 ha területet, hogy a csapadék, a párolgás és a lefolyás (drévízhozam) ismeretében hidrológiai-, vízháztartási törvényszerűségeket állapítsak meg, másrészt, hogy növényfenológiai megfigyelésekkel az optimális talajcsövezési rendszer gazdaságossági és növénytermesztési jellemzőit meghatározhassam.

Bejárásaim során több ízben láttam hiúzt, vagy a hóban, a nedves talajon figyelttem meg lábnymait.

Elfogadom a szerző álláspontját, mely szerint a magyarországi hiúzak zömmel a „Nyugati-Kárpátokból húzódnak dél felé, de ugyanakkor nem zárható ki, hogy az őrségi-, nyugat magyarországi hiúzak a szomszédos Ausztriából jöttek át hozzánk.

Úgy emlékszem, 1965 vagy 1966 egyik ködös, zimankós januári reggelén éppen a fent említett körutamat, bejárás-

somat végeztem, amikor egy nem mindennapi kalandban volt részem. A hagyárosböröndi „Újmajorból kiindulva a gazdaság legrosszabb adottságú „Tóál-lási tábláját közelítettem meg. A táblához a déli oldalon erdőterület csatlakozott. Az erdő szélén egy hatalmas bükkfa állott, melynek ágai mélyen benyultak a talajcsövezett tábla fölé. Az utolsó drévízhozammérő működésének ellenőrzése után a hagyárosi gyümölcsösön keresztül kívántam a gazdaságba visszatérni. A sűrű köd, mely indulásomkor az egész tájat fedte, oszladozni kezdett és észrevettem, hogy a bükkfa ágán egy hatalmas hiúz ül. Súlyát 25-30 kg-ra becsültem. Átfutott gondolataim, hogy mi lesz ha ez a hatalmas állat a nyakamba veti magát. 2-3 km-en belül emberi lény nem tartózkodott, a sűrű ködben még segélykiáltásomat se hallja meg senki. Percekig farkasszemet néztünk egymással, majd végül is óvatosan megfordulva ugyanazon az úton tértem vissza Újmajorba, melyen kijöttem.

Dr. Szekrényi Béla

Közös dolgaink?

Meglepődéssel olvastam a Madártávlat 1998. november-decemberi számának MME-hírek rovatát. „Tanácskozás címmel számol be az MME Kételtű és Hullóvédelmi Szakosztály Keresztesvipera-munkacsoportjának üléséről.

Meglepődéssel, hiszen Sóvári Zsolt soha, egyetlen napig sem dolgozott a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságon, sőt semmilyen kapcsolatban sincs igazgatóságunkkal.

Tovább olvasva a beszámolót újabb meglepetés ért, hiszen a Szatmár-Beregi Lónyai-erdőben elkezdett keresztesvipera-kutatásról ad hírt. Igazgatóságunknak NINCS tudomása ilyen vizsgálatról, s miután természetvédelmi oltalom alatt álló területen védett faj kutatása engedélyköteles, az említett vizsgálat – ha van ilyen – illegális. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy igazgatóságunk elzárkózna egy tervezett és szervezett felmérés engedélyezésétől (sőt a támogatást is el tudjuk képzelni), ehhez azonban tudni kellene, hogy miről „beszélünk.

Az utóbbi időben egyre több olyan, ún. természetvédelmi vizsgálatról kapunk hírt, melyet nemzeti park igazgató-

ságunkkal, mint illetékes természetvédelmi hatósággal nem egyeztetnek, azokat nem engedélyeztetik, a jelentéseket nem adják le.

Tehát az ún. természetvédelmi vizsgálatok – vélhetően – NEM A TERMÉSZETVÉDELEM érdekében zajlanak, mivel az információk tényleges védelmi felhasználása nem történik meg.

Néhányan ezt „szőrözésnek tekintik, azonban ha a természetvédelmi szakembereknek nincs tudomásuk (metodika, helyszín, taxon, eredmény, hasznosíthatóság, szükséges védelmi intézkedések stb.) egy vizsgálatról, akkor annak hasznosítása kétséges, támogathatósága lehetetlen.

Horváth Róbert
igazgatóhelyettes Hortobágyi
Nemzeti Park Igazgatóság

(Mindenben egyet kell értenem a fent leírtakkal. A Sóvári Zsolt-ügyet sajnáljuk, mentségünkre legyen mondván, be lettünk csapva. Levontuk a szükséges tanulságot. Sajnálattal kell megállapítanunk azt is, hogy Horváth Róbertnek igaza van és sok esetben az egyes MME-programok sincsenek egyeztetve a területi szervekkel, amin feltétlenül változtatni kell! Úgy érzem azonban ezen a területen meglehetősen nagy a rendezetlenség, hiszen pl. a Magyar Tudományos Akadémia által bonyolított OTKA-pályázatok elbírálásakor sem feltétel, hogy egy-egy fokozottan védett faj kutatásához az illetékes természetvédelmi hatóság megadja az előzetes engedélyt, utólag pedig a kutató vagy megkéri azt vagy nem. Talán nem volna érdemtelen ezt a témát átfogóan rendezni. Péchy Tamás)

Ismét az olaszok

Ez az igen kényes téma, sajnos egyre többször kerül palettára, hisz valószínűleg mindenki előtt ismert, hogy milyen tarthatatlan helyzet alakult ki a külföldi bérvadászok tevékenysége miatt. A legnagyobb probléma, természetesen a védett fajok elpusztítása, de bizony sok esetben etikátlan mézárálással találkozhatunk. Nem olyan régen találkoztam egy ilyen esettel, és szeretném a látottakat megosztani tagtársaimmal.

1998. november. Egy még kezdő, de lelkes tagtársammal madárállomány-felmérésre indultunk a szegedi Új-halasta-

vakra. A terület széléhez érve már messziről hallottuk, hogy vadászat folyik. Az első tavon sikerült felfedezni négy bütykös ásóludat, egy északi búvárt és egy csapat búbos vöcsök között az első idej kis bukó tojót. A következő tavon csali kacsák voltak kihelyezve és viccelődve biztattam társam, hogy számolja meg őket és azonosítsa a fajokat. Időbe telt mire kiderült a turpisság, de csak egy jót mulattunk rajta. Később hallottuk a nádszegélyből a kacsá hízó hangját, de szerencsére nem tetszett a kacsáknak, mert nem mozdultak rá és nevetve legyintettünk, – azt ugyan fújhatod estig! – Tévedtünk. Úgy ötven méter megtétele után megszólalt a fegyver, és mivel nem láttunk ott madarat kíváncsiak voltunk, hogy mire lőhetett. Ráálltunk a spektívekkel a csali kacsás vízre, ahol rövidesen megjelent egy vadász és kiemelte a vízből az áldozatát, ami nem volt más, mint a kis bukó. Elhatároztuk, hogy visszafelé meglátogatjuk a komát. Tovább folytattuk a madarászást és arra gondoltam, hogy biztos csak tévedésből lőtte le, mint ahogy tévedés volt a korábbi években a pocgém, a bakcsó és a búbos vöcsök lelövése is. Nem sokkal később újabb meglepetés ért bennünket. Az egyik utónevelő nádszegélyében újabb csalikacsákat vettünk észre, ami magában nem is volt meglepő, csakhogy az egyik csali hápogott, majd a szárnyaival verdesett. Ezen aztán mélyen elgondolkodtunk, hogy ennyit fejlődött volna a kacsavadászat, hogy távirányítású kacsával csaliznak. Természetesen ez a kacsá nem fából készült, hanem nagyon is kacsából volt. Csodálkoztunk is, hogy még él. Rövid időn belül megjelent egy kerceréce pár és leszálltak az élőknek hitt társaikhoz. Megszólalt egy dupla és a kerceréce gácsér már csak egyedül menekült. Hamarosan elő is került egy ladi a nádból két vadász utasával. Észrevettük, hogy figyeljük őket a partról ezért ők is ránk szegezték a távcsöveiket. Néhány percig gusztáltuk egymást, de ők hamarabb megunták és visszaveztek a nádba. Mi is továbbindultunk, de társam kíváncsiságából még visszanezgett rájuk, és ekkor látta, amint az egyik vadász beemeli a csónakba a lábánál lesúlyozott tőkés tojót. Folytattuk a megfigyelést és hamarosan összefutottunk két magyar vadással, akik elárulták, hogy olaszok vadásznak jelenleg a területen és ők lennének azok, akik figyelemmel kísérik a tevékenységüket. Természetesen elmondtuk az általunk látottakat kér-

dések formájában. Arra a kérdésre, hogy mennyire etikus néhány méterre táplálkozó récét szítává lőni, röviden csak annyi választ kaptunk, hogy a kerceréce vadászható. Azt már erősen firtattuk hogy a kis bukó is az lenne, amire ígéretet kaptunk, hogy utánanéznék. Viszont arra a kérdésre, hogy mennyire elterjedt a lesúlyozott, élő madárral történő csalizás, csak annyi választ kaptunk, hogy itt ilyen nem fordulhat elő. Ezzel a válasszal azt hiszem szavahihetőségét bizonyította.

Az ilyen és hasonló eseteknek feltélen ki kell derülnie, és a nyilvánosságának meg kell tudnia azt, hogy mi az oka az elmérgesedett helyzetnek. Minden információ és adatot össze kell gyűjteni és be kell bizonyítani: szükségtelen és káros a külföldiek vadásztatása hazánkban.

Mészáros Csaba

Tisztelt Madártani és Természetvédelmi Egyesület!

A legutóbbi Madártávlat Kérdezz-válaszolok rovata foglalkozik a „verébmertes” etető lehetőségeivel egy szolnoki olvasó panaszára.

Egyet láttam életemben, melyhez véletlen ötlet juttatott bennünket.

Időrágta, a játékból kiöregedett, kis, fonott gyerekkosarunkat egy 60-70 cm hosszú ½ kisujjnyi vastag kendermadzagon az egyik melléképület eresze alá függesztettük a fogójánál fogva. Annyira nem volt rossz, hogy a mag kihulljon belőle, de annyira igen, hogy alulról is ki tudták a türelmetlen cinkék húzni a nekik valót, ha felül éppen ült a kosárban egy „rangosabb”, a sorban állók meg a kosár fölén, vagy a madzagon várakoztak.

Nagyszerű látvány volt, mert a kosárka állandóan forgott, a madarak még élvezték is, nagy lendülettel, a forgás irányában szálltak a kosár szélére vagy oldalára, amittől az egész felpörgött. Ez sem a madzagon ülőt nem zavarta, sem a fölön ülőt, sem azt, aki alul lógott és fejével lefelé húzta a kilátszó szemet. Annál jobban a verebeket. Számtalanszor megpróbálták a kosárra jutni, de az azonnal megindult, ők meg ijedten elrebbentek.

Csak az elejtett mag lett az övék, meg amit a kosár esetleg kipottyantott. (Fűzfavesszője néhol megengedte.)

Tuja, buxus bokrok álltak szemben, meg a kis épület gerendái (egyikre volt kötve az egész etető), volt hol kopácsolni a cinkéknek, az eresz meg hó és eső ellen egyaránt védett.

Néha egy meggyvágó jött, az ugyan beleült a kosárba, és nem ment ki, míg jól nem lakott, de ezt kívárták a többiek. Máskor 1-1 harkály kiemelte a fagyú, vagy avas vajdarabot, és elrepült vele. Úgy tűnt, rá sem száll a mozgó alkalmatlanságra, csak amit a tetejéről el bírt röptében kapni, az lett az övé. Tőle nem sajnáltuk. Melegebb időben a zsiradék lecsúszott a kosár aljára, onnan is lehetett csipegetni a rések közt, fejfelé lógva. Néha már neveltük, hogy egyszerre fél tucat cinke működött a kosáron, más tucat meg várt a fákon, bokrokon. Az egész instrumentum forgott, ők meg csak jöttek, mentek, minden rá-, és elszállás újabb cirkuszi forgásra adott okot. – De veréb az soha! Nagy ricsajjal ültek a bokrokon, aztán inkább tyúkudvart, disznóvályút mentek látogatni.

Évekig működött a dolog, míg el nem kerültem otthonról. 1-2 csomót kötöttünk a madzagra, hogy kényelmesebb legyen a sorban állók dolga, és a kosár súlya, teltsége, jó rögzítése miatt nem dőlt ki a vízszintesből az etető soha. Egy székről fel lehetett tölteni. A létrát kellett odébb vinni, mert mindjárt az elején azon foglalt helyet a macskánk, hozzájuk nem férhetett, de a madarakat elriasztotta. Pórázra meg nem köthettük a cicát.

Ha alattuk két méterrel elballagott, rá se fűtültek már.

Ha valami hasonlónak hasznát veszi valaki, őszintén örülök.

Ma már drága egy ilyen játéknak való gyerekkosár, de talán még van, aki maga is meg tudja fogni, nem a szépség számít, csak alkalmas vessző legyen hozzá. A házilag bütyköltet talán még el sem lopják, mert nem olyan kívánatos. Lopásmentes erkélyen is megoldható, ha van hová menni a madaraknak veszély esetén. Magam hosszú évek során, otthon, kertes házban, két karvalytámadást láttam, egyik sem sikerült. Sivárabb városi környezetben is láttam két ízben, veréb áldozatokkal. Saját fürdőszobám ablakában „bukott le” az ifjú karvaly, ott volt a leshelye. Kölcsönösen megdöbentünk, mikor egymás arcába néztünk. Szép volt, nem lehet rá haragudni.

Ennyit tudnék ajánlani a verébmertes etetőre vágyóknak, kívánom, hogy vegye hasznát. **Dr. Bodnár Magda**

Madárvonulás 2.

Zsoldos Árpád

**Madarász
suli**

Hová mennek a madarak? Talán ez volt az első és leggyakrabban feltett kérdés, amely a madarakat figyelő, titkaikat ellesni próbáló embert izgatta. E kérdés megválaszolásának vágya szülte a legvadabb, legfantasztikusabb elméleteket, amelyek oly sokáig tartották magukat. Az egyik legmakacsabb hipotézis, – a fecskék és sarlósfecskék tavak iszapjában töltött téli álmáról szóló egészen az 1700-as évek elejéig, tudományos körben is elfogadott volt.

Persze akadtak azért kétkedők is, akik nem hittek benne. Ilyen kétkedő volt például egy bizonyos Leonhard Frisch (1666-1743), aki az eresze alatt fészkelő füstifecske lábára, kísérletképpen piros pamutfonalat tekert. Amikor tavasszal a visszatérő madarak lábán a pamutfonalat sértetlenül találta, bizonyítva látta elképzelését; miszerint a fecskék nem az iszapban töltötték a telet. (Akkor ugyanis a fonat elkorhadhat volna.) Frisch úr tehát bebizonyította, hogy egy elképzelés hibás, de a megoldást nem kutatta tovább.

Arra a kérdésre, hogy hol töltik a telet az európai madarak, a válasz még vagy kétszáz évig váratott magára. Igaz, hogy akadtak olyanok is, akik már a középkorban állították azt a később helyesnek bizonyult elképzelést, miszerint az európai madarak egy része a Földközi-tengert átrepülve, Afrikában tölti a telet. Ilyen volt Frigyes német császár is, aki a Földközi-tengeren hajózva Afrika partjai felé repülő madárcsapatokat figyelt meg és írt le. Az azonban, hogy elképzeléseit valamilyen módon bizonyítsa, sem neki, sem másoknak nem jutott eszébe.

Az idők során egyre több tárgyi bizonyíték került elő, amelyek mind azt a feltevést erősítették, hogy az európai madarak telelőterülete Afrika különböző tájain van. Egyre több olyan gólyát figyeltek meg Európában, amelyek különböző Afrikai törzseknek tulajdonítható nyílvezzővel a testükben tértek vissza a fészükbe. Talán éppen

ezek az esetek ösztönöztek arra egy Dette nevű német postamestert, hogy gyűrűket fabrikáljon és ezekkel madarakat jelöljön meg. A gyűrűkbe a következő feliratot véste: „Reichspost Berka a. W. Germania, Den 27.7.1880, Dette. A jelölés dátumát tehát a gyűrűbe véste és ezekkel a gyűrűkkel Hannover közelében négy gólyafiókat jelölt meg. A jelölt fiókok augusztus 20-án hagyták el a környéket. Hármat közülük soha nem láttak viszont, egyet azonban négy nap múlva, a jelölés helyétől 1200 km-re Spanyolországban leltek.

Kár, hogy Dette a derék postamester nem folytatta kísérleteit. Így, bár a nevét azért megjegyezhetjük, de a madárgyűrűzés feltalálója mégsem Ő lett.

Az első kézrekerült gyűrűs madárról szóló hírek a szenzáció erejével hatottak

A „madárgyűrűzés atyja cím vitathatatlanul és végérvényesen egy dán tanárt illet, akinek szép északias hangzású nevét minden ornitológus ismeri. Hans Christian Cornelius Mortensen volt az, aki 1899-ben saját műhelyében készített alumínium gyűrűkkel megkezdte a madarak tudományos célú gyűrűzését.

Elsőként, a könnyen hozzáférhető helyeken fészkelő seregélyek fiókaiban jelölt meg mintegy 150 példányt. A gyűrűkbe egy értesítési címet és egy sorszámot vést. Jelölési kísérleteiről beszámolt az akkori tudományos folyóiratokban és arra kért mindenkit, hogy a kézrekerült gyűrűs madár adatait (gyűrűszám, megkerülés helye, ideje, körülményei) küldjék el az értesítési címre, amely ez esetben az Ő címe volt.

Mortensennek nagy szerencséje volt. A megjelölt seregélyek közül néhányat már a következő évben visszajelentettek. A sikeren felbuzdulva új lendülettel látott munkához és 1907-ben megkezdte a gólyák gyűrűzését is. Az eredmények itt is biztatók voltak, több madaráról kapott visszajelentést. Az első kézrekerült gyűrűs madárról szóló hírek a szenzáció erejével hatottak, a kísérletek híre bejárta a szak- és a világsajtót. Egyre-másra léte-

sültek a különböző gyűrűzőállomások és e mozgalomhoz, Herman Ottó vezetésével hazánk az elsők között csatlakozott.

Napjainkban már szinte az összes európai országban működik madárgyűrűző központ, amelyek az európai gyűrűzőközpontok hálózatán (EURING) keresztül tartják egymással a kapcsolatot. Hazánkban a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület keretei között működő, Madárgyűrűző Központ látja el az ezzel kapcsolatos teendőket és tartja a kapcsolatot a többi európai gyűrűző központtal.

Természetesen ahhoz, hogy egy madarat meggyűrűzhessünk előbb valahogy meg kell fogni. Az is természetes, hogy ezt a nagy szakértelmet, gyakorlatot és lelkiismeretességet igénylő munkát csak az arra legalkalmasabb emberek végezhetik. Ha valaki madárgyűrűző szeretne lenni, alkalmasságát az MME által szervezett madárgyűrűző vizsgán kell bizonyítania.

Jelenleg 350, hivatalos engedéllyel rendelkező munkatárs működik nálunk és ők, részben egyénileg, részben tábori körülmények között kb. százezer madarat jelölnek meg évente.

A madarak befogása különböző hálók segítségével történik. Nagyon fontos, hogy a madár befogás közben ne sérüljön meg és a lehető legrövidebb idő alatt újra visszanyerje a szabadságát. A gyűrűzéskor feljegyzik a gyűrű sorszámát, a madár fajtát, korát, ivarát, a gyűrűzés időpontját és helyét. Minden gyűrűző köteles elszámolni a jelölőgyűrűkkel és év végén jelentést készíteni a gyűrűzött madarokról. A Madárgyűrűző Központban a jelentőlapokat gyűrűszám szerinti sorrendben tartják nyilván, így a visszajelentett magyar gyűrűs madár adatai a sorszám alapján pillanatok alatt kikereseshetők.

Ha valamelyik munkatársunk gyűrűs madarat fog, ugyanazokat az adatokat jegyzi fel, amelyeket a gyűrűzéskor is, tehát gyűrűszám, faj, kor, ivar, dátum, hely. A madarat ezután szabadon engedi. Ha külföldi gyűrű volt a madáron, akkor azonnal jelenti a gyűrűző központnak, ahonnan értesítik az illető ország gyűrűző központját. Onnan megküldik a gyű-

rűzés körülményeit tartalmazó adatokat, így aztán mindkét ország szakemberei felrajzolhatnak a térképre két pontot. Az egyik az illető madár jelölési, a másik pedig a megkerülési helyét jelzi. Minél több megkerülési adatunk van egy fajról, annál több pontot rajzolhatunk a térképre. Ha ezeket a pontokat egy vonallal összekötjük, szépen kirajzolódik a madár vonulási útvonala. Egészen pontos vonulási térképünk van már például a fehér gólyáról.

Mortensen eredeti, saját kezűleg készített jelölőgyűrűjének kópiája. Az eredeti a Dán Zoológisk Museum-ban található.

Természetesen rengeteg madarat kell megjelölni, amíg egy visszajelentést kapunk. A kis testű madarak esetében több mint ezer megjelölt madárra jut egy visszajelzés. A nagyobb testű gólyák, gémekek, valamint a vadászható fajok esetében viszont sokkal több jelölt példányról kapunk vissza adatokat.

Tábori körü-

mények között, ahol naponta akár százánál is több madarat befognak, a madarakon az alapadatok felvétele mellett, különböző biometriai vizsgálatokat is végeznek. A sok ezer elvégzett mérés már eddig is számtalan kérdés megválaszolásához segítette az ornitológusokat.

Bár a madárvonulással kapcsolatos minden eddigi ismeretünk a madárgyűrűzésnek köszönhető, a vonuláskutatásban természetesen más módszereket is alkalmaznak az ornitológusok.

A direkt megfigyelés a vonulásban levő madártömegek nagyságának, faji összetételének, mozgási irányának, magasságának, sebességének stb., megállapításához a leggyakrabban alkalmazott módszer. Ennek már hazánkban is több évtizedes múltja van. A század elején az Aquilákat (a Madártani Intézet tudományos évkönyve) például teljesen betöltötték a megfigyelők által beküldött vonulási jelentések.

A mai helyzetet, a korábbi alkalomszerűen végzett megfigyelésekkel szemben már inkább az ország nagy részére

kiterjedő, tervszerűen programozott és szervezett megfigyelési akciók jellemzik.

Ilyen a szinkron-megfigyelési rendszer is, melynek lényege, hogy az egyes területek megfigyelői, a hónap egy meghatározott napját egyszerre (szinkronban), a terepen töltik. Az Ő jelentéseikből rajzolódik ki az a kép, amely jobbra hűen tükrözi a Magyarországon lezajló madárvonulást. Ezt a módszert pontosabbá teszi az újabban alkalmazott nyakgyűrűs jelölés, amelyet darvaknál, ludaknál és hattyúknál alkalmaznak. Ezeket a nagyméretű, távcsővel is könnyen leolvasható gyűrűket mind nagyobb számban helyezik az említett madarakra, főleg a költőterületeken. A szinkron-megfigyelések alkalmával egyre több ilyen nyakgyűrűs madarat ellenőriznek a hazai madarászok, így egyre pontosabb képet kapunk a nálunk átvonuló madárcsapatok útvonaláról és költőhelyéről.

Inform vogelwarte
Radolfzell Germania
B 2814 B2814 A

vonuláskutatásban újabban a legmodernebb módszereket is alkalmaznak. Az egyik ilyen módszer a radarmegfigyelés, melynek alkalmazásával lehetőség van a vonulás nagy területek fölötti egyidejű megfigyelésére, a nagy magasságban, vagy rossz látási viszonyok között vonuló madár csapatok felderítésére. E módszerrel pl. a vonulási sebesség és a magasság pontosan megállapítható, ugyanakkor jól felhasználható a direkt megfigyelések adatainak ellenőrzésére is.

Mint láttuk, a madárjelölési kutatásokkal számtalan problémára kaphatunk biztos választ, még felsorolni is lehetetlen valamennyit. Fény derül pl. a populációk kor szerinti összetételére, a szaporodási és elhullási arányokra, terület-, fészek- és párhűségükre, életkorukra, vonulásuk útvonalaira, idejére, időtartamára, sebességére és teledő, illetve fészkelő területeikre.

Persze tudom, hogy vannak madárbarát emberek, akikben visszatetszést kelt egy hálóban kapálódzó madár látványa.

Vannak olyanok is, akik minden olyan módszert elítélnek, amely a madarak za-

varásával, befogásával jár, azzal vádolva a kutatókat, hogy ezek a kutatások öncélúak, csak a kutatói kíváncsiság kielégítésére szolgálnak és semmi

közük a madárvédelemhez. Ezeknek a „madárvédőknek azonban nincs igazuk. Ahhoz ugyanis, hogy egy fiókáit odaadón nevelgető gólyapár látványában jövőre is gyönyörködhesünk, ma már sajnos nem elég szeretni a madarakat, hanem bizony tenni is kell az érdekében valamit. Hogy mit? Például ki lehet helyezni egy műfészket a kéményre, vagy egy oszlopra. És ez elegendő? Természetesen nem, mert ha nincs a közelben megfelelő táplálkozóterület, a legszebb műfészkek is üres marad. De ha minden feltétel adott, és a gólyáink ősszel öt szépen fejlett fiókával gyarapodva elindulnak hosszú vándorútjukra, akkor vajon azzal a tudattal dőlhetünk hátra karosszékünkben, hogy mindent megtettünk az érdekében? Sajnos nem. Mert hiába védjük itthon a madarakat, ha tavasszal nem térnek vissza a fészkeikre. Nem térnek vissza, mert a teledőterületen kiszárították a mocsarat, felégették az erdőt. A vonulási útvonalakon eltűntek a pihenőhelyek, megsemmisültek a táplálkozóterületek. Ezeket a pihenőhelyeket meg kell őriznünk annak érdekében, hogy tavasszal vissza is jöhessenek féltve őrzött madaraink.

140 環境庁 JAPAN
01031

Jelölőgyűrűk a világ minden részéről.
(Eddie Fritze, a COPENHAGEN RINGING CENTRE munkatársának gyűjteménye.)

Szerencsére ma már egyre több ilyen fontos madárpihenőt sikerült felderíteni és védetté nyilvánítani. És ebben bizony fontos szerepük volt, és lesz még a jövőben is a vonuláskutatóknak és a sok-sok ezer, csillogó alumíniumkarikát hordozó madárnak is.

A sorozat következő részében, a mesterséges madártelepítésről, az odútelepek létesítéséről lesz szó.

Feladat! Az alábbiak közül, melyek a hosszútávú vonulók?

Kerti poszáta, barátposzáta, kerti rozsdafarkú, házi rozsdafarkú, szürke gém, vörös gém.

Írjátok meg a választ a szerkesztőség címére!

(X)

Hogyan történt?

Udvardy Orsolyával eddigi élete során semmi különös nem történt. Iskolába jár mint a többi 15 éves, és szereti az állatokat. Igaz, édesanyja szerint ezt az állatszeretetet egy kicsit túlzásba viszi.

Orsit hat éve ismerem, Ő az egyik leglelkesebb „madarász sulisom”. Nem csak a madarak érdeklik, hanem minden, ami mozog. Azt hiszem, nincs is olyan állat a bioszférában, amit Orsi ne szeretne kézbe venni vagy legalább közelebbről megvizsgálni. Június végén a Zempléni-hegységben táboroztunk a madarász sulisokkal, ahol a szokásos eligazításon az ott élő keresztes viperákra is felhívtam a gyerekek figyelmét. Utólag bevallom, egy kicsit aggódtam amiatt, hogy valamelyik gyerek közelebbi kapcsolatba kerül ezzel a szép, de mérges kígyóval, ezért bízva Murphy törvényében – mindenkit arra kértem, hogy keressen viperát és szóljon nekem, ha talál, mert szeretném lefotózni. A módszer bevált. Az egyhetes tábor alatt nemhogy viperát, de még egy nyamvadt siklót sem láttunk.

Aztán egy hétfői napon, kb. két héttel a tábor befejezése után üzenetet kaptam: Udvardy Orsit megmarta egy vipera! A traumatológián fekszik. Már jobban van. Másnap, négy nappal a marás után meglátogattam Orsit a kórházban. Bal karja vállig bekötözve, arca egy kicsit nyúzott, de a hangulata jó volt. Akkor megállapodtunk; majd ha jobban lesz elmeséli történetét. Mindenki okulására.

– *Már egy hónapja annak, hogy a kórházban találkoztunk, de még mindig kötés van a kezeden. Jól vagy?*

– Igen, már semmi bajom. Tegnap szedték ki a varratokat és még ma indulunk a Balatonra.

– *Akkor ne is húzzuk az időt! Hogy történt?*

– Erdélyben voltunk kirándulni apámmal, és hazafelé a Gyalui-havasokban megálltunk egy víztározó mellett, mert szép volt a kilátás és le akartuk fotózni. Kiszálltunk a kocsiból, én az út mellett éppen egy búbos cinegét nézegettem, amikor jön apám, hogy talált egy kígyót, nézzem meg.

– *Ott az autót mellett talált egy kígyót!*

– Igen! Egész közel, talán öt méterre sem volt az út szélétől, egy nagy lapos kövön feküdt. Azt gondoltam, hogy

biztosan vízi- vagy kockás sikló, Apám azt mondta, hogy jó nagy és fekete, de mire odamentünk már bement a kő alá. Benéztem a kő alá, de nem sokat láttam belőle, viszont volt ott három szép kövér varangy. Az egyiket kiszedtem, lefényképeztük, aztán jöhetett a kígyó.

– *Elkezdted kiszedni a kígyót!?*

– Igen. Benyúltam a kő alá, mert túl nagy volt, nem lehetett megmozdítani.

– *Kézzel benyúltál a kő alá!?*

– Igen, de nem értem el, ezért elkezdtem bökdösni, ettől aztán néhány perc múltán elindult kifelé a másik oldalra, ahogy vártam. Mikor már vagy tíz centi kint volt az elejéből, akkor azt megragadtam és elkezdtem húzni. Nem nagyon akart kijönni, elég erősen kellett húzni. Lassan azért engedett, és ahogy jött kifelé, én egyre lejjebb fogtam.

– *Nem láttad a mintázatát?*

– Nem volt mintázata. Teljesen fekete volt. Talán ha a farkát láttam volna, akkor gyanús lett volna, de a farka még bent volt a kő alatt.

– *Nem hallottál még a fekete színű keresztes viperáról!?*

– Nem tudtam, hogy van ilyen. Azt hittem, hogy vízisikló vagy kockás sikló, és legfeljebb büdös lesz tőle a kezem.

– *Aztán mi történt?*

– Megunta a ráncigálást és belemart a bal kézfejembe.

– *Mit éreztél akkor, amikor beléd mart? Megijedtél?*

– Nem ijedtem meg, hanem följebb fogtam, a feje mögött, és tovább húztam.

– *És látszott valami a kezeden ott, ahol megmart? Egyáltalán, gondoltad már ekkor, hogy megmart egy vipera?*

– Amikor már teljesen kint volt, akkor kezdett gyanús lenni, hogy túl rövid a vastagságához képest, meg a szájával is vacakolt valamit, helyezgette a fogait. A kezemen két tűszúrászerű pont látszott, de nem fájt.

– *Nem is gondoltál arra, hogy ebből valami baj is lehet?*

– Nem, mert úgy gondoltam, hogy a mérge gyorsan hat, és ez nem hatott gyorsan. Leraktam a kőre és igazgattam, hogy Apám le tudja fényképezni. Többször is hozzányúltam még, úgyhogy simán megmarhatott volna még egy párszor, de többször nem mart meg.

– *Szóval lefényképezte a kígyót a kővön – fordulok Orsi édesapja felé – és nem látta, hogy megmarta őt a kígyó?*

– Láttam, de miután én nem ismerem annyira az állatokat, és láttam, hogy Orsi nem veszi komolyan a dolgot, azt gondoltam, hogy ez is egy sikló, ami már korábban egyszer megharapta Orsit. Bár, ahogy visszagondolok, láttam egy cseppet a kezén, ami a mérge egy része lehetett és rá is akartam szólítani, hogy azt nem kéne lenyelni, de addigra már megtörtént.

– Igen, mert én ösztönösen kiszívtam a sebet és le is nyeltem ami benne volt. Lehet, hogy ezt nem kellett volna? – veszi át újra a szót Orsi.

– *És aztán mi történt? A kígyó elment?*

– Mi mentünk el. A kígyó visszament a kő alá.

– *Ekkor még nem éreztél semmit?*

– De igen. Amikor felálltam, kicsit megszédültem, zúgott a fülem és valami látászavarom volt, mert rikító zöld lett a fű. Aztán el is múlt az egész és mi beültünk a kocsiba és elindultunk.

– *Mennyi idő telt el a marás és a megszédülés között?*

– Kettő perc kb.

– *Tehát beszálltatok a kocsiba és elindultatok. Mondtad apukádnak, hogy nem vagy jól?*

– Akkor még nem. De pár perc múlva megint jött ez a fülzúgásos és látászavaros dolog, és akkor már úgy emlékszem, hogy szóltam, aztán még harmadszor is jelentkezett, majd elkezdett dagadni a marás helye, kb. úgy, mintha egy húszforintos lett volna a bőröm alatt.

– *Hány fognyom látszott a kezeden?*

– Két tűszúrászerű pont, majdnem egy centire egymástól. A három rosszullett úgy tíz perc alatt játszódtott le és mi elhatároztuk, hogy átmegyünk a határon, mert nem akartunk Romániában orvoshoz menni. Ahogy mentünk a kocsival, elkezdett zsibbadni a nyelvem és egy gombóc nőtt a torkomban. Később hánytam is, majd hasmenésem is volt, úgyhogy tíz percenként meg kellett állni, mert hullámokban jött rám a rosszullett, mindig erősebben és erősebben, de én mindegyiknél azt hittem, hogy ez volt az utolsó. A marás délelőtt 10 órakor történt és én délben már elég rosszul voltam, ezért Apám úgy döntött, hogy most már bemegyünk valami kórházba.

– *Ez még Romániában volt?*

– Igen. Élesden bementünk egy kórházba, nekem ekkor mar hidegrázásom volt, de itt bekötöttek egy infúziót, amitől jobban lettem.

– És mit mondtatok amikor megkérdezték, hogy mi történt?

– Addigra már biztos voltam benne, hogy ez egy komolyabb kígyó volt, ezért azt mondtuk, hogy vipera mart meg. Erre háromszor is rákérdeztek, majd mondták, hogy át kell mennünk a megyei kórházba Nagyváradra, hátha ott van szérum. Át is vittek oda, majd kb. egy óras várakozás után, sikerült valahonnan szérumot keríteniük.

– Hány óra volt ekkor?

– Fél háromkor adták be az első kis adagot, majd három óra körül a többit. A vállamba kaptam a szérumot, mert már majdnem idáig ért a duzzanat, de ettől nem igazán akart megállni, estére már feljött a vállamra, a kulcscsontomra és a nyakamra is.

– Megijedtél ettől?

– Igen. Egy kicsit. A gombóc is ott volt még a torkomban, de a nyelvem már nem zsibbadt. Már ekkor mondták az orvosok, hogy a kezemet meg kell műteni, mert a duzzanat túl nagy, és félték, hogy elszorítja az ereket. Azt is mondták, hogy ez itt Romániában túl drága lenne nekünk, ezért jobb lenne átmenni Magyarországra. Telefonáltak Debrecenbe, ahonnan átjött egy mentő és elvittek a megyei kórházba, Debrecenbe. Délután hat óra körül értünk oda. Ott újra el kellett mesélni az egészet, de ez nem esett valami jól, mert ekkor már nagyon fájt a karom. Aztán elkezdtek telefonálni, mert nem volt kéznél megfelelő sebész. Sikerült elintéznük, hogy Budapestről értem jöjjön egy helikopter és azzal szállítottak fel a traumatológiára.

– Utaztál helikopteren!?

– Igen! Nagyon élveztem. Egy óras út volt és nagyon szép volt föntről a táj. És nem zötyögött úgy, mint a mentő! Itt aztán megint körülvettek az orvosok és nekem megint el kellett mesélnem előről a történetet és mindenki a két fognyomra volt kíváncsi. Itt is azt mondták, hogy ezt mindenképpen meg kell műteni és éjfél körül meg is csinálták.

– Elaltattak?

– Igen. Valami fekete maszkot tettek az arcomra, és végre alhattam egy jót.

– Mennyi ideig voltál kórházban?

– 12 napig. A műtét célja tulajdonképpen az volt, hogy kiürüljön a duzzanat, emiatt a seb környékén csináltak két vágást és az alkaromon csináltak egy hosszú vágást, ami a tenyerem kö-

zepétől indult és felért a felkaromra is. A sebet nyitva hagyták, úgy kötötték be, hogy tudjon ürülni. Ürült is szépen, másnapra mindig átázott a kötés. Az átkötözések voltak a legrosszabbak, mert mindig letépték a sebbe ragadt kötetést. A következő hét csütörtökén varrták össze a sebet. Ekkor még nem múlt el teljesen a duzzanat, ezért nem tudták teljesen összehúzni a sebet, itt egy részen pótolni kellett a bőrt. Ehhez a combból hámoztak le egy darabkát.

– Mit gondolsz? Meg fog látszani a későbbiekben ez a seb a kezeden?

– Egy kicsit biztosan. De túlzottan ez nem zavar engem. Lényeg az, hogy nem vágták le!

– Ha tíz év múlva valaki megkérdezi tőled, hogy mi ez a seb a kezeden, akkor mit fogsz mondani? Elmeséled majd hogy mi történt? Esetleg úgy tekinted ezt a heget, mint egy harctéri sebesülést, amire büszke az ember?

– Hát ez azért egy kicsit túlzás! De az is igaz, hogy nem mindenki mondhatja el magáról, hogy megmarta egy keresztes vipera!

– Ezek után már csak arra vagyok kíváncsi, hogy állatszereteted listáján hol foglal most helyet a keresztes vipera? Feljebb vagy lejjebb?

– Ugyanott! Szerintem teljesen jogos volt, hogy megmart. Azon csodálkozom, hogy miért nem előbb harapott meg? Hiszen annyit maceráltam! Egyébként ott volt a kő mellett a levedlett bőr. Állítólag vedlés után még dühösebbnek kellett volna lennie!

– Ott volt a bőre!? Legalább elhoztad?

– Sajnos nem! Valahogy ott maradt.

– Akkor most felteszem az utolsó kérdést! Okulva az esetből, mi az, amit legközelebb másként fogsz csinálni, ha találkozol egy viperával?

– Egyet biztosan. Nem hagyom ott a bőrét!!

Zsoldos Árpád

A keresztes vipera marása általában nem jár ilyen kemény következményekkel. Hogy Orsolya esetében ez mégis így volt, annak több oka is lehetett. Valószínű, hogy a kígyó a kislány kezén eltalált egy komolyabb véredényt, vagy verőeret, ráadásul a bal kezét érte a marás, mely közelebb van a szívhez. Ezt látszik igazolni, hogy a marás után már néhány perccel jelentkezett a rosszullet. A hirtelen és gyors reakció talán alkati sajátossággal is magyarázható.

Fontos mozzanat volt, hogy Orsolyát a marás után csak több mint két órával látta orvos. Mint mondja, ekkor kapott egy infúziót, amiktől jobban lett. Ha ez korábban történik, tehát a kislány hamarabb orvoshoz kerül, szinte biztosra vehető, hogy nem lettek volna a következmények ilyen súlyosak. Ebben az esetben valószínűleg még az ellen-szérumra sem lett volna szükség, az infúzió átsegítette volna őt a komolyabb tüneteken. Feltételezhető az is, hogy maráskor nagy adag mérget kapott, sok esetben ez sem így van. Úgy tűnik tehát Orsinál minden össze-jött. (A szerk. megj.) ☒

Az elkövető

Fotó: Udvary Péter

A hangyaleső

Az elmúlt év májusában Bicske környékén kirándultam az egyik barátommal. A sziklás helyeket közelebbről is megfigyeltük. A homokos felületen apró tölcséreket vettünk észre. Láttam már régebben is hasonló tölcséret, ilyet készít magának a hangyaleső. Egy lárvát homokkal együtt dobozba tettem és hazavittem, hogy megfigyeljem. Otthon először könyvekből néztem utána ennek a rovarnak.

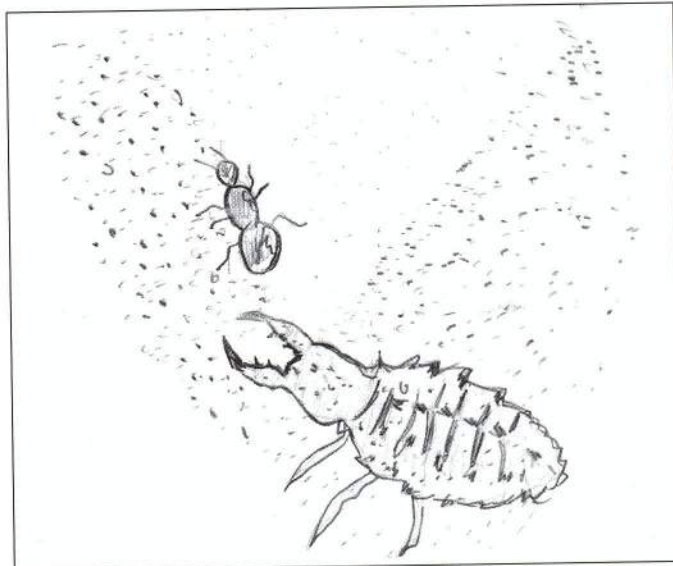
A hangyalesők nevüket lárváikról kapták. A lárvák forgó-tölcséret építenek, és azzal ejtik el áldozataikat. A tölcsér mélyéről lesik, majd elkapják az odatévedő hangyákat és kisebb rovarokat. Más fajok pedig lesből támadnak az áldozataikra. A Határozó Kézikönyv szerint 1000-nél is több faja létezik, hazánkban ebből csak 17 féle fordul elő.

Az én példányom közönséges hangyaleső volt. Már az első nap megfigyeltem a tölcsérépítési fortélyát. Sűrűn mozgatta a fejét, szinte lökdöste a homokszemeket, amíg nem készült el a tölcsérrel. Ezzel a művelettel kb. 20 perc alatt végzett. Mindennap fogtam neki több hangyát is és beleejtettem a csapdájába. Napi két hangyával már elégedett volt. Érdekes, hogy a zsákmány elfogyasztása után nem épített új tölcséret, hanem kijavította a régit: a fejével kilökdöste az aljára került homokszemeket. A hangyákon kívül szúnyoggal is megkínáltam, amit szintén szívesen elfogyasztott. A tölcsérbe került áldozat hiába próbált menekülni, a homokfalon nem tudott felmászni. Tövises fogójával ragadta meg a hangyát és kiszívta a nedvét, majd amikor végzett kidobta a maradékot. Olvastam, hogy ilyenkor bénító mérget és emésztő enzimet fecskendez a hangyába és ezt az előemésztett nedvet szívja ki. Július 2-án már nem fogadta el a felkínált táplálékot. Ez így ment egy-két napig, ekkor kíváncsi lettem az okára. Megkerestem a homokban, de csak egy kis gubót találtam: a hangyaleső bebábozódott. Július 19-én, a délutáni megfigyeléskor az üres gubó mellett ott találtam a kifejlett hangyalesőt. A csápjait kivéve a szitakötőkre emlékeztetett: feltűnő volt a hosszú, bunkós csápjá. A szárnya nagyon gyenge volt, ezért úgy döntöttem, hogy csak másnap engedem szabadon. Reggel engedtem el, de egész nap ott maradt a kertünkben. Harmadnap már nem találtuk, valószínű, hogy éjszaka elrepült.

Nagyon megszerettem ezt a hangyalesőt, és igazán sajnáltam, hogy elrepült. Egészen más volt így tanulmányozni és megismerni, mint a könyvekből.

A természet csodálatos: az apró lárvagyönyörű hangyalesővé fejlődött.

Laczkó Gábor
14 éves tanuló

Hangyaleső

Fotó: A szerző rajza

A „tizenévesek írták rovatba érkezett munkák alapján a szerkesztőség úgy döntött, hogy 1998-ban Braun Melinda írásait jutalmazza. Így Melindának megküldjük Bálint Zsolt: A Kárpát-medence nappali lepkéi című könyvet és várjuk további írásait.

Gratulálunk!

Kedves MME!

Ezt a rajzot annak ünnepére küldtem, hogy beléptem az egyesületbe.

Gönczi Gergely 3. osztályos tanuló.

Kincskereső iskola

Kis Nóra 7 éves
I. díj

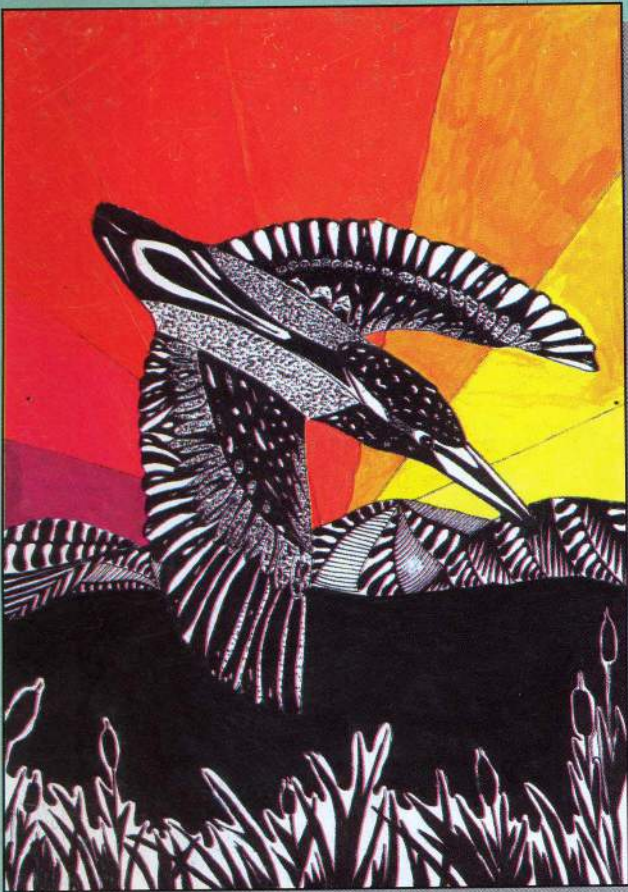
Varga Ágnes 10 éves

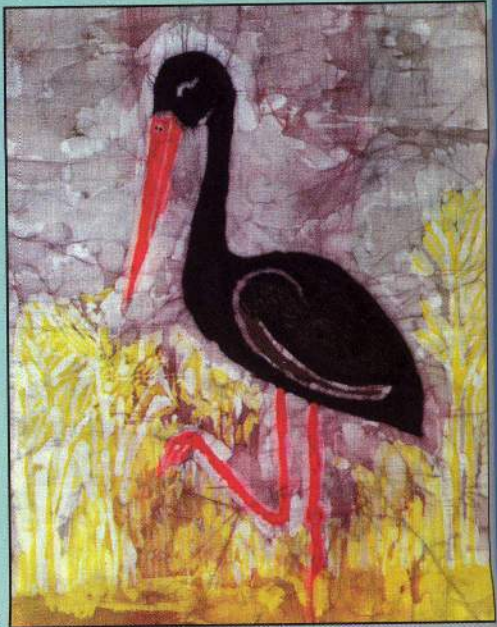
Szarvas Nóra 9 éves
II. díj

Velezdi Ádám 10 éves

Laki Anikó 15 éves
III. díj

Szabó Helga 12 éves

Baksa Zsófia 13 éves
III. díj

Sulcz Melinda 18 éves
I. díj